

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ของ โรงเรียนฝักอาชีพกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มานำเสนอโดยแยกออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวความคิดและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาวิชาชีพระยะสั้น

- 1.1 หลักการในการจัดการฝักอาชีพระยะสั้น
- 1.2 วัตถุประสงค์ของการจัดการฝักอาชีพระยะสั้น
- 1.3 นโยบายการฝักอาชีพระยะสั้น
- 1.4 ประชากรเป้าหมาย
- 1.5 มาตรการหลักการฝักอาชีพระยะสั้น
- 1.6 หน่วยงานที่ให้บริการจัดการฝักอาชีพระยะสั้น
- 1.7 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

ตอนที่ 2 การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับโรงเรียนฝักอาชีพกรุงเทพมหานคร

- 2.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- 2.2 ประเภทของการศึกษานอกโรงเรียน
- 2.3 รูปแบบของกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน
- 2.4 การจัดการฝักอาชีพของกรุงเทพมหานคร
- 2.5 วัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายของกรุงเทพมหานครใน

การฝักอาชีพ

2.6 นโยบายด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

2.7 โครงการฝึกอาชีพของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 4 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวความคิดและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาวีรอาชีพระยะสั้น

สายสุรี จุติกุล และคณะ (2530) ได้ศึกษาวิเคราะห์ การปรับปรุงการฝึกอาชีพระยะสั้น ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) โดยสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการฝึกอาชีพระยะสั้นไว้อย่างชัดเจน ดังนี้

หลักสูตรในการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้น

หลักการในการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้นเพื่อให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ควรมีลักษณะดังนี้

1. ต้องมีเป้าหมายในการฝึกอบรม พร้อมทั้งขั้นตอนและระดับด้านความรู้ และทักษะที่ผู้ที่ได้รับการฝึกอาชีพระยะสั้นมีอย่างชัดเจน หลังจากได้รับการฝึกอบรมแล้ว
2. การฝึกอาชีพระยะสั้นต้องจัดให้ครบวงจร กล่าวคือ จะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้สูงในด้านการมีงานทำ อันหมายถึง การประกอบอาชีพส่วนตัว หรือการเพิ่มรายได้หรือการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและคุณภาพของผลผลิต หรือความก้าวหน้าในอาชีพนั้น
3. มีลักษณะยืดหยุ่น ดัดแปลง และปรับปรุงได้เสมอ มีความคล่องตัวสูง
4. มีมาตรการในการควบคุมคุณภาพด้านทักษะ และความรู้ของผู้รับการฝึกอบรม
5. สอดคล้องกับภาวะตลาดแรงงาน และทรัพยากรในท้องถิ่น

6. ต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ยังไม่มีงานทำเป็นอันดับแรก และผู้ทำงานต่ำระดับต่อมา มากกว่าจะจัดบริการเพื่อระดับความรู้ให้แก่ผู้ที่มีงานทำอยู่แล้ว

7. ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้น

วัตถุประสงค์ของการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้น

1. เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับภาวะความต้องการของตลาดแรงงาน
2. เพื่อแก้ไขปัญหาการว่างงาน การทำงานต่ำระดับ ทั้งทางด้านรายได้และเวลาการทำงาน
3. เพื่อเพิ่มโอกาสในการยกระดับฝีมือแรงงาน
4. เพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ ๆ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมอย่างรวดเร็ว
5. เพื่อสร้างระบบกลไกการประสานงานการฝึกอบรมวิชาชีพให้ครบวงจร

นโยบายการฝึกอาชีพระยะสั้น

1. ปรับปรุงคุณภาพและแก้ไขปัญหาการผลิตกำลังคนให้เหมาะสมตามความต้องการของประเทศ
2. เน้นการฝึกอาชีพเพื่อนำไปประกอบอาชีพส่วนตัวมากขึ้น ทั้งในฐานะที่เป็นอาชีพหลักและอาชีพรอง
3. สนับสนุนภาคเอกชนให้ดำเนินการฝึกอาชีพระยะสั้น พร้อมทั้งให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชนที่มีอยู่แล้วในการฝึกอาชีพระยะสั้น

ประชากร เป้าหมาย

1. ผู้ว่างงานที่ไม่มีฝีมือ
2. ผู้ว่างงานซึ่งมีฝีมือไม่ตรงตามต้องการของตลาด
3. ผู้เข้าสู่แรงงานใหม่
4. ผู้ทำงานแล้วแต่ทำงานต่ำระดับด้านการใช้เวลาทำงานและรายได้
5. ผู้ทำงานแล้วซึ่งต้องการยกระดับฝีมือ

มาตรการหลักการฝึกอาชีพระยะสั้น

1. กำหนดทิศทางและสาขางานในการฝึกอาชีพระยะสั้นให้ชัดเจน โดยเฉพาะในสาขางานที่ประกอบอาชีพส่วนตัวได้
2. จัดการฝึกอาชีพระยะสั้นให้จัดแบบครบวงจร กล่าวคือ ต้องได้ที่ทำงานหรือต้องเพิ่มรายได้หลังจากได้รับการฝึกระยะสั้น
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องวางแผนการฝึกอาชีพระยะสั้นให้สอดคล้องกับจุดเน้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6
4. ให้มีการศึกษาวิจัยและติดตามประเมินผลการฝึกอาชีพระยะสั้นอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงการฝึกอาชีพระยะสั้นให้ได้ผลสูงสุด
5. ศึกษาวิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงานในแต่ละคาบเวลา เพื่อปรับปรุงหรือจัดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน
6. ปรับปรุงระบบข้อมูลข่าวสารความต้องการของตลาดแรงงานให้ถูกต้องทันสมัยและปรับปรุงวิธีการให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปยังหน่วยฝึกอาชีพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปในระดับหมู่บ้านอย่างทั่วถึง
7. ใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้

8. ใช้นวัตกรรมด้านสื่อมวลชน ประชาสัมพันธ์ประชาชนให้ทราบถึง โอกาส ในการฝึกอาชีพพระยะสันและแนวทางในการประกอบอาชีพ
9. กำหนดเป้าหมายด้านระดับความรู้และทักษะของผู้รับการฝึกอาชีพพระยะสัน ให้ชัดเจน
10. จัดลำดับขั้นตอนของวิชาที่ฝึกให้มีความต่อเนื่องตามลักษณะและลำดับ ความก้าวหน้าของวิชา จากขั้นพื้นฐานขึ้นสู่ระดับสูง เพื่อให้การฝึกมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
11. ติดตามความก้าวหน้าของผู้สำเร็จการฝึกอบรมในการนำวิชาที่ฝึกไป ประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนให้กลับมาฝึกเพิ่มเติมอีกเมื่อจำเป็น
12. ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐและ เอกชนฝึกอาชีพพระยะสันแก่ ช่างฝึกหัดเพื่อสร้างช่างฝีมือและหรือ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน
13. ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐและ เอกชนจัดหลักสูตรที่มีลักษณะ ยืดหยุ่นสามารถตัดแปลงและปรับปรุง ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานอย่าง คล่องตัว
14. ควบคุมคุณภาพของการฝึกอาชีพพระยะสันด้วยการทดสอบมาตรฐานฝีมือ โดยสถาบันหรือหน่วยงานที่จัดฝึกอาชีพ และโดยคณะกรรมการกำหนดมาตรฐาน และทดสอบ ฝีมือแรงงาน
15. ส่งเสริมให้มีการแนะแนวอาชีพสำหรับประชาชนและให้บริการ การ หางานทำให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
16. ส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐและ เอกชนศึกษาวิเคราะห์อาชีพที่เกิดขึ้น ใหม่หรืออาจเกิดขึ้นใหม่ ในตลาดแรงงานทุกคาบเวลา เพื่อสนับสนุนให้มีการประกอบอาชีพ เหล่านี้
17. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำ โครงการฝึกอาชีพพระยะสันให้ สอดคล้องในการพัฒนาท้องถิ่น
18. ส่งเสริมสนับสนุนให้เอกชนดำเนินการฝึกอาชีพพระยะสันและมีส่วนร่วม กับภาครัฐ โดยเฉพาะในสาขาที่รัฐไม่สามารถจัดฝึกได้

19. ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อการประกอบอาชีพ สำหรับผู้ที่ประสงค์จะทำธุรกิจส่วนตัว โดยกระตุ้นให้ธุรกิจเอกชน สมาคมผู้บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนร่วมกับภาครัฐ

20. ปรับปรุงระบบการบริหารงานภาครัฐและระเบียบการต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยให้การฝึกอาชีพระยะสั้นของภาครัฐและเอกชน เป็นไปด้วยความคล่องตัว

21. เสริมสร้างวิทยากรในภาครัฐและเอกชน และให้มีการประสานงานการใช้วิทยากรที่มีประสบการณ์และความชำนาญร่วมกัน พร้อมทั้งให้จัดทำทำเนียบวิทยากรเฉพาะสาขาเพื่อประโยชน์ในการประสานงาน

22. ปรับปรุงระบบการประสานงานระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ให้สามารถดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ได้

จากรายละเอียดเกี่ยวกับหลักการจัดฝึกอาชีพระยะสั้นดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ได้มุ่งเน้นความสำคัญของการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่เศรษฐกิจของไทยมีการขยายตัวในระดับสูง โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมและบริการ ทำให้มีความต้องการกำลังแรงงานที่มีฝีมือเพิ่มขึ้นมาก ซึ่งจากรายงานในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2533-2539) ได้สรุปผลการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ที่ผ่านมา พบว่า มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรมและบริการที่มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยถึงปีละ 554,000 คน/ปี ทำให้อัตราการว่างงานลดลงเหลือเพียงร้อยละ 0.6 ในปี 2534 นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงแนวโน้มของการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 ว่า ความได้เปรียบด้านทรัพยากรมนุษย์ กำลังลดน้อยลงไปทั้งในแง่ปริมาณ คุณภาพ และค่าจ้าง ถึงแม้ว่าคุณภาพแรงงานไทยจะมีระดับพื้นฐานอยู่ในเกณฑ์ดีขึ้น แต่ยังมีปัญหาการขาดแคลนแรงงานทั้ง แรงงานฝีมือ ช่างเทคนิค และระดับวิชาชีพ ในขณะที่เดียวกันแรงงานส่วนเกินที่มีอยู่ก็เป็นแรงงานด้อยฝีมือและขาดทักษะ ไม่สอดคล้องกับความต้องการแรงงานที่มีฝีมือด้วยเหตุนี้ในแผนพัฒนา ฉบับที่ 7 จึงยังคงให้การสนับสนุนการ



ฝึกอาชีพระยะสั้นสำหรับแรงงานไร้ฝีมือเช่นเดิม โดยกำหนดไว้ในหมวดการศึกษาและฝึกอบรม ซึ่งนอกจากจะส่งเสริมให้มีการฝึกอาชีพระยะสั้นแล้ว ยังเร่งรัดการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ส่งเสริมการฝึกอาชีพในสถานประกอบการ เพื่อส่งเสริมให้สถานประกอบการเอกชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการฝึกช่างฝีมือร่วมกับสถาบันฝึกอาชีพของรัฐ ปรับปรุงระบบการฝึกอาชีพของ หน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ และมีการประสานงานระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมวิชาชีพ ขณะเดียวกันก็ได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า จะมีการจ้างงานสูงขึ้น 2.8 ล้านคน โดยเพิ่มจำนวนการมีงานทำส่วนรวมจากจำนวน 32.02 ล้านคนในปี 2534 เป็นจำนวนประมาณ 34.85 ล้านคนในปี 2539 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป.)

หน่วยงานที่ให้บริการการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้น

ปัจจุบันมีหน่วยงานในภาครัฐบาลที่ดำเนินการฝึกอาชีพระยะสั้นให้กับประชาชน อยู่ 13 หน่วยงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2529)

1. หน่วยงานที่จัดการฝึกอบรมระยะสั้นเป็นกิจกรรมหลัก ได้แก่
 - กรมการศึกษานอกโรงเรียน
 - กรมอาชีวศึกษา
 - กรมแรงงาน (สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน)
 - กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
 - กรมพัฒนาชุมชน
 - สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท
 - สำนักงานพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร
2. หน่วยงานที่จัดการฝึกอาชีพระยะสั้นเป็นกิจกรรมรอง ได้แก่

- กองอำนวยการรักษาความปลอดภัย
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ
- กรมราชทัณฑ์
- กรมประชาสัมพันธ์
- ศาลคดีเด็กและเยาวชน

นอกจากหน่วยงานในภาครัฐบาลดังกล่าวแล้ว ยังมีหน่วยงานราชการที่จัดฝึกอบรมเฉพาะสาขาที่เป็นความต้องการของกระทรวง หรือกรมนั้นโดยตรง และหน่วยงานเหล่านั้นจะดำเนินการจัดฝึกอบรมอาชีพเอง และผู้เข้ารับการอบรมจะได้ทำงานในหน่วยงานนั้น ๆ ได้ทันที ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2530)

1. กรมอุตุนิยมวิทยา
2. กรมเจ้าท่า
3. กรมการบินพาณิชย์
4. การรถไฟแห่งประเทศไทย
5. การสื่อสารแห่งประเทศไทย
6. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
7. กรมชลประทาน
8. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
9. กรมแพทย์
10. กรมอนามัย

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่จัดสอนฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้น โดยอยู่ในการควบคุมของหน่วยงานทางราชการ และหน่วยงานจัดฝึกอบรมวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นเพื่อบุคลากรในสำนักงาน หรือบริษัทหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น สมาคมการตลาดแห่งประเทศไทย สมาคมการจัดการธุรกิจแห่งประเทศไทย สภาองค์การนายจ้าง บริษัทดำเนินการธุรกิจด้านฝึกอบรม สำนักงานทนายความ สมาคม มูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งคาดว่าทั่วประเทศมีมากกว่า 2,000 แห่ง

จากการศึกษาสภาพการจัดฝึกอาชีพระยะสั้น โดยอยู่ในการควบคุมของหน่วยงานทางราชการและหน่วยงานจัดต่าง ๆ จำแนกได้ตามความมุ่งหมายในการจัดได้ 3 ลักษณะ คือ (วินัย สายหงษ์, 2533)

1. การฝึกอาชีพเพื่อการจ้างงาน (Job Training หรือ Training for employment)
2. การฝึกอาชีพเพื่อการประกอบอาชีพอิสระ (Training self employment) การฝึกประเภทนี้มุ่งที่จะฝึกให้ประชาชนมีทักษะที่จะประกอบอาชีพโดยมีกิจการเป็นของตนเองได้ ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนชนบทมีงานทำในท้องถิ่นเป็นการช่วยลดปัญหาการอพยพโยกย้ายถิ่นเข้าสู่ตัวเมือง
3. การฝึกอาชีพเพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง (Training for self improvement) การฝึกประเภทนี้ถือว่าเป็นการศึกษาทั่วไป สามารถนำไปปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองได้

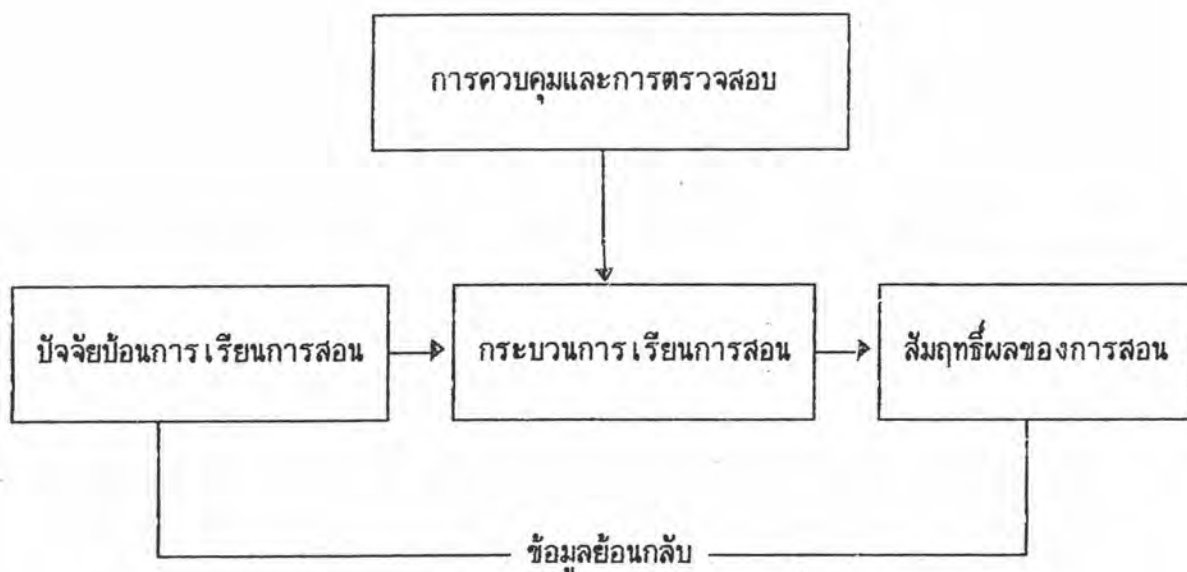
เป็นที่น่าสังเกตว่า การฝึกอาชีพระยะสั้นโดยหน่วยงานต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร มักนิยมจัดในลักษณะของการฝึกอาชีพเพื่อการจ้างงาน และการฝึกอาชีพเพื่อการประกอบอาชีพอิสระเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้จากสถิติของกรมอาชีวศึกษาพบว่า มีผู้ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นแล้วมีงานทำเป็นจำนวนมาก ดังสถิติในปี 2530 มีงานทำร้อยละ 43.54 ปี 2531 ร้อยละ 54.62 ปี 2532 ร้อยละ 63.07 ปี 2533 ร้อยละ 68.29 และปี 2534 มีงานทำร้อยละ 66.27 ซึ่งมีแนวโน้มในการทำงานสูงขึ้น ยกเว้นในปี 2534 ซึ่งลดลงจากปี 2533 ร้อยละ 2.02 ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจในช่วงปี 2534 ได้หยุดชะงักลงบ้าง เพราะมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ (กรมอาชีวศึกษา, ม.ป.ป.) นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่า การฝึกอาชีพระยะสั้นมีความสำคัญและจำเป็นต่อการพัฒนาอาชีพของประชาชนเป็นอย่างมาก

แนวความคิดในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

ในการจัดการศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาค
รัฐบาลและเอกชน จะพบว่า แต่ละหลักสูตรมักจะถูกประกอบไปด้วยรูปแบบที่เหมือนกัน คือ
(วินัย สายหงษ์, 2533)

1. ปัจจัยป้องกันการเรียนการสอน
2. กระบวนการเรียนการสอน
3. การควบคุมและการตรวจสอบ
4. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน

แต่ละองค์ประกอบมีลักษณะความสัมพันธ์ดังแผนภูมิต่อไปนี้



แผนภูมิ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบในรูปแบบการเรียนการสอนวิชาชีพ

1. ปัจจัยบ่อนการเรียนการสอนวิชาอาชีพ

ปัจจัยบ่อนการเรียนการสอน หมายถึง จุดมุ่งหมาย และทรัพยากรที่ใช้ ได้แก่ อาคารสถานที่ ครู ผู้เรียน วัสดุอุปกรณ์ เวลา ตลอดจนความคิดต่าง ๆ ที่ใช้ในการวางแผนการเรียนการสอน

1.1 ครูผู้สอนวิชาอาชีพ มีการเรียกชื่อกันหลายชื่อ ตามสภาพลักษณะของการจัดการเรียนการสอนของแต่ละหน่วยงาน เช่น วิทยากร ผู้ฝึกอบรม ครูผู้สอน แต่เมื่อพิจารณาถึงสภาพ บทบาท หน้าที่ แล้วสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1.1.1 วิทยากรหรือครูผู้ชำนาญ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน และอาชีพเฉพาะอย่างผ่านการคัดเลือก และการฝึกอบรมการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ ช่วยสอนวิชาอาชีพทั่ว ๆ ไป ตามความต้องการของท้องถิ่น

1.1.2 วิทยากรหรือครูมีวุฒิ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ศึกษาเล่าเรียนในสาขาอาชีพในระดับต่าง ๆ ทำหน้าที่สอนวิชาที่มีเนื้อหาสาระที่มีความยากและต้องใช้หลักการที่ถูกต้อง

1.2 ผู้เรียน ผู้เรียนในการเรียนการสอนวิชาอาชีพเป็นผู้ใหญ่ที่มีอายุ 14 ปีขึ้นไป ประสงค์จะเรียนเพื่อเข้าสู่อาชีพ หรือเพื่อสร้างอาชีพเสริม หรือนำไปใช้เป็นที่ประกอบอาชีพในการพัฒนาอาชีพที่ทำอยู่ กลุ่มผู้เรียนในชั้นเรียนวิชาอาชีพ จัดเป็นกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทั้ง อายุ วุฒิ ความถนัดทางการเรียน ความสามารถในการเรียนรู้ และความพยายามในการเรียน

1.3 หลักสูตร หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาทักษะเฉพาะสำหรับผู้เรียนจะนำไปใช้ได้อย่างรวดเร็ว ตามลักษณะความต้องการทางอาชีพ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาชนได้พัฒนาขึ้นมาใช้อย่างต่อเนื่อง เช่น หลักสูตรการผลิตอาหารพร้อมปรุงสำหรับขายเองหรือไปรับจ้างทำ

1.4 สภาพแวดล้อมทางการเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาชีพนี้นี้

1.4.1 เวลาเรียนของการเรียนวิชาชีพ สถานศึกษา องค์การ

ต่าง ๆ ได้จัดเวลาของการเรียนไว้เป็นรอบ ๆ เช่น รอบเช้า รอบบ่าย รอบค่ำ เพื่อสนองต่อความพร้อมของผู้เรียน

1.4.2 การจัดชั้นเรียนวิชาอาชีพ มักจะใช้สถานที่ที่ผู้เรียนไปมาได้ปลอดภัย สถานที่ราชการ โรงเรียน หรือวัด หน่วยเคลื่อนที่เข้าไปสอนตามชุมชนต่าง ๆ

2. กระบวนการเรียนการสอน

2.1 การเตรียมความพร้อม ได้แก่ การสร้างสิ่งเร้าให้สนใจเรียน และการประเมินสภาพผู้เรียน เพื่อทราบว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเดิมอย่างไร เท่าใด เพื่อจะได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ต่อเนื่องจากพื้นฐานเดิมของผู้เรียน ความรู้พื้นฐานเดิมนี้มีความจำเป็นที่จะต้องวัดประเมินผลก่อนเรียน โดยอาจใช้วิธีพูดคุย ทบทวนความรู้ ความเข้าใจ จนเห็นว่าผู้เรียนเข้าใจ ซึ่งภารกิจนี้มักจะใช้เวลาดำเนินการประมาณร้อยละ 15 ของเวลาเรียน

2.2 การให้ความรู้ประสบการณ์ใหม่ ในช่วงนี้จะต้องใช้กลวิธีสอน และสื่อการสอนให้เหมาะสมกับความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยใช้การสาธิต อธิบาย ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง หรืออื่น ๆ ช่วงของภารกิจนี้ควรใช้เวลาดำเนินการประมาณ ร้อยละ 25 ของเวลาเรียน

2.3 การสร้างเสริมทักษะ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากกิจกรรมการให้ความรู้ประสบการณ์ใหม่ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่เขาเรียนมาแล้วให้ดียิ่งขึ้น เช่น การฝึกปฏิบัติจนเกิดทักษะ มีความคล่องแคล่ว ช่วงของภารกิจนี้ควรจะใช้เวลาประมาณร้อยละ 55 ของเวลา

2.4 กิจกรรมสนับสนุน ก่อนที่จะสิ้นสุดการเรียนการสอนควรที่จะมีกิจกรรม เพื่อการสรุปทบทวนความรู้ และทักษะในเรื่องที่เรียนมา เพื่อเป็นการย้ำและทำให้เกิดความเข้าใจหรือสามารถนำเอาหลักการต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ได้ นอกจากนี้ครูอาจมีการมอบหมายภารกิจต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเตรียมตัวสำหรับการเรียนการสอนในครั้งต่อไป ประมาณร้อยละ 5 ของเวลาเรียน

3. การควบคุมและการตรวจสอบ

เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้การเรียนการสอนวิชาอาชีพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การควบคุมการเรียน เช่น การให้ผู้เรียนรายงานผลการเรียน การติดตามการเรียน ด้วยการพูดคุยกับผู้เรียนถึงความก้าวหน้า สภาพปัญหาการเรียน ตลอดจนการเสริมสร้างกำลังใจ การประเมินผลการเรียนของผู้เรียนด้วยการตรวจสอบผลงานที่ได้คุณภาพ หรือมีความรู้ความเข้าใจตามจุดประสงค์การเรียนเพียงใด

4. สัมฤทธิ์ผลของการสอน

สัมฤทธิ์ผลของการสอนหรือผลผลิตของการสอน เป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ในด้านความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา ทักษะฝีมือ และเจตคติ เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ผลผลิตของการสอนในแต่ละครั้งจะเป็นการบอกให้ทราบถึงพื้นฐานของผู้เรียนที่จะเรียนเรื่องอื่นในครั้งถัดไป

ข้อมูลย้อนกลับ องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนทั้ง 4 ส่วนดังกล่าวจะต้องมีความสัมพันธ์กัน จึงจะทำให้ผลการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพที่ได้รับมีประสิทธิภาพทั้งปริมาณและคุณภาพการตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบ อาศัยการประเมินสัมฤทธิ์ผลของการสอนและข้อมูลจากการควบคุมเป็นข้อมูลกลับมาตรวจสอบการปรับปรุงจัดการเรียนการสอน กระบวนการเรียนการสอน และความสัมพันธ์เหล่านั้นว่า มีอะไรบกพร่องบ้าง เพื่อดำเนินการหาทางปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

จากแผนภูมิและข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น จะต้องประกอบด้วยหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล และสถานที่ใช้สอนและฝึกงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

หลักสูตร

ความหมาย

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good, 1959) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า มีอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก หลักสูตรคือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบ ให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือประกาศนียบัตร ในหมวดวิชาที่สำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น

ประการที่ 2 หลักสูตรคือ ค่าโครงสร้างไปของเนื้อหา หรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดขึ้นให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้มีความรู้จนจบชั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถได้เรียนต่อในทางอาชีพต่อไป ความหมายในข้อนี้หมายถึง หลักสูตรทั้งฉบับรวมทุกวิชาเข้าด้วยกัน

ประการสุดท้าย หลักสูตรคือ กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ซึ่ง นักเรียนได้เล่าเรียนภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถานศึกษา ความหมายข้อนี้หมายถึงหลักสูตรทั้งฉบับซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่ง และการจัดประสบการณ์ให้อีกส่วนหนึ่ง

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2511) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรดังนี้

หลักสูตร หมายถึง แนวทางในการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ทักษะคติ ความคิดรวบยอด และเกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน

เริงศักดิ์ กัตนะบุตร (2505) ได้กล่าวถึงหลักสูตรด้านวิชาชีพไว้ดังนี้

"... หลักสูตร เป็นแม่บทสำคัญที่จะกำหนดความมีฝีมือให้แก่ผู้เรียน เพราะหลักสูตรเป็นแผนในการกำหนดเนื้อหา หลักวิชาการ และการปฏิบัติไว้ครบถ้วน หลักสูตรยังได้กำหนดเวลาการเรียนในสัปดาห์หนึ่งหรือปีหนึ่งว่า วิชาใดควรจะเรียนกี่ชั่วโมง ครูอาจารย์จึงต้องดำเนินการสอนโดยยึดไว้เป็นสำคัญ เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง ก็ย่อมจะทำให้หลัก

สูตรล่ำสมัย ไม่ทันกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจ นอกจากนี้สิ่งที่จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นก็คือ เนื้อหาในหลักสูตร รวมทั้งความมุ่งหมายในหลักสูตรบางตอนกว้างเกินไป อาจจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสอนได้ เพราะถ้าผู้สอนมุ่งรายละเอียดบางตอน จะทำให้สอนไม่จบหลักสูตร ซึ่งจะเป็นการเสียหายต่อคุณภาพของนักเรียนที่ผลิติดอกสู่ตลาดอาชีพ

จากการศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้นของ ดร.สายสุริ จุติกุล และคณะ (2530) พบว่า หลักสูตรของการฝึกอาชีพระยะสั้นขาดความต่อเนื่อง และขาดการจัดหลักสูตรให้เป็นขั้นตอนตามระดับความก้าวหน้า ทำให้ผู้รับการฝึกอบรมไม่สามารถเห็นภาพรวมหรือความก้าวหน้าของอาชีพได้ นอกจากนี้บางหลักสูตรก็ครอบคลุมสาระเนื้อหา กว้างขวางเกินไป ทำให้ผู้รับการฝึกอบรมขาดทักษะอาชีพนั้น ๆ หรือไม่สามารถมีทักษะอาชีพนั้น ๆ ในระดับที่จะมีงานทำได้

วินัย สายหงษ์ (2528) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน วิชาชีพระยะสั้นของครูผู้สอน และผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ซึ่งสรุปผลดังนี้

ด้านหลักสูตร ทั้งครูผู้สอน และผู้บริหารต่างเห็นด้วยอย่างยิ่งกับลักษณะหลักสูตรและเนื้อหาวิชาดังนี้ คือ

1. หลักสูตรควรเน้นการปฏิบัติ
2. ควรยึดหลัก คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น
3. มีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับสภาพความต้องการ
4. เนื้อหาหลักสูตรควรได้รับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
5. เน้นให้ผู้เรียนได้มองเห็นช่องทางในการสร้างอาชีพ
6. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรเน้นการนำไปใช้ เพื่อปรับปรุง

ความเป็นอยู่

7. ควรแยกเนื้อหาหลักสูตรออกเป็นรายวิชา
8. หลักสูตรควรจัดให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

ด้านครู วินัย สายหงษ์ (2533) กล่าวถึง ครูผู้สอนวิชาอาชีพ มีการเรียกชื่อกันหลายชื่อ ตามสภาพลักษณะของการจัดการเรียนการสอนของแต่ละหน่วยงาน เช่น วิทยากร ผู้ฝึกอบรม ครูผู้สอน แต่เมื่อพิจารณาถึงสภาพ บทบาท หน้าที่แล้ว สามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. วิทยากรหรือครูผู้ชำนาญ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานและอาชีพ เฉพาะอย่างผ่านการคัดเลือก และการฝึกอบรมการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ช่วยสอนวิชาอาชีพทั่ว ๆ ไป ตามความต้องการของท้องถิ่น

2. วิทยากรหรือครูมีวุฒิ ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการที่ศึกษาเล่าเรียนในสาขาอาชีพในระดับต่าง ๆ ทำหน้าที่สอนวิชาที่มีเนื้อหาสาระที่ความยากและต้องใช้หลักการที่ถูกต้อง

ในเรื่องเกี่ยวกับครูผู้สอนด้านวิชาชีพ ซึ่งต้องมีลักษณะที่แตกต่างจากครูสามัญ และครูผู้สอนที่จะดำเนินการสอนให้สำเร็จผลตามหลักสูตรประมวลการสอนที่วางไว้ ย่อมต้องอาศัยความสามารถของครูผู้สอนเป็นสำคัญ (กรมอาชีวศึกษา, 2521) ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้ที่มีทักษะในการทำงาน (Skill)
2. เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในงานอาชีพมาแล้วพอสมควร (Vocational Experience)
3. เป็นผู้ที่มีการตัดสินใจดี (Judgement) เป็นตัวอย่างอันดีของนักเรียนเพื่อเป็นทางที่จะอบรมนักเรียนได้เป็นอย่างดี
4. เป็นผู้ที่มีความชำนาญในการสอน มีหลักวิชาครู รู้จักใช้อุปกรณ์การสอนและเข้าใจหลักการวัดผลที่ดี
5. เป็นผู้ชี้ช่องทางในการประกอบอาชีพแก่นักเรียน

เรื่องศักดิ์ กันตะบุตร (2506) ได้กล่าวโดยสรุปว่า ครูผู้สอนที่ขาดวุฒิและความชำนาญอาจสร้างปัญหาได้หลายประการ เช่น ในเรื่องคุณภาพของนักเรียนที่ผลิต

ออกมา ทักษะคติของนักเรียนที่มีต่อครู ความสนใจ และความเอาใจใส่ต่อการเรียน ตลอดจนความประพฤติของผู้เรียนที่จะเป็นผลตามมา คุณค่าทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในผู้เรียน เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยครูที่มีความสามารถ เฉลียวฉลาด และเข้าใจกลวิธีการสอน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ครูผู้สอนต้องอุทิศเวลา เพื่อความก้าวหน้าของผู้เรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2529) ได้ทำการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการฝึกอาชีพระยะสั้นพบว่า ครูผู้สอนไม่พัฒนาวิธีการสอน มักจะใช้วิธีการสอนแบบบรรยายมาก โดยไม่ใช้อุปกรณ์และนอกจากนี้ยังพบปัญหาการไม่พัฒนาความรู้ทางวิชาชีพของครูผู้สอนอีกด้วย

ประภาศรี สุนันทบุตร (2522) ได้กล่าวถึงบรรยากาศในการเรียนการสอน โดยสรุปว่า การเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ ผู้สอน ผู้เรียน และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอน เพราะจะเป็นผู้กำหนดบรรยากาศเกี่ยวกับการเรียนการสอนแต่ละครั้ง จะให้เป็นไปในแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้สอนเป็นผู้บ่งชี้ทั้งสิ้น คุณลักษณะของผู้สอนที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้ เป็นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพมีหลายประการ เช่น มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนดี มีทักษะคติที่ดีต่อการสอน มีความเห็นอกเห็นใจผู้เรียน เป็นต้น

อาจสรุปได้ว่าในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นนั้น ครูผู้สอนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้ในการคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนที่ดีนั้น จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ เช่น ความสนใจ เอาใจใส่ต่อผู้เรียน มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ นอกเหนือจากการเป็นผู้ที่มีความรู้แต่เพียงอย่างเดียว

กิจกรรมการเรียนการสอน

ความหมายของการสอน

กูด (Carter V. Good, 1973) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการสอนไว้ 2 นัย คือ

1. การสอนหมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษาทั่วไป

2. การสอน หมายถึง การจัดสภาพการณ์ สถานการณ์หรือกิจกรรมเพื่อช่วยให้นักเรียนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ได้โดยง่าย

อารี สัณหฉวี (2512) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า การสอนคือ ประมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ฝ่ายหนึ่งจัดทำขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการเรียนรู้ให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง การสอนเป็นการกระทำที่รู้สึกตัว มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าวิธีสอนยังไม่เหมาะสมก็ไม่อาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเลยก็ได้

คิมเบลอร์ (Kibler อ้างถึงใน สุเทพ เมฆ, 2531) ได้เสนอแนะหลักการในการจัดการเรียนการสอนเอาไว้ดังนี้

1. การเตรียมตัวก่อนการเรียนรู้ ก่อนที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่นี้ผู้เรียนควรจะมีความรู้ อันถือว่าเป็นพื้นฐานที่จำเป็นมาก่อนแล้ว และผู้เรียนควรจะได้รับ "อุ่นเครื่อง" เสียก่อน ด้วยการที่ผู้สอนแจ้งให้รู้ว่า ความรู้เดิมอะไรบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่และความรู้เดิมอะไรบ้างที่อาจมาขัดขวางการเรียนรู้ใหม่

2. การจูงใจ ผู้เรียนจะเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าหากเขามีความสนใจในสิ่งที่ถูกนำมาให้เขาเรียน การเลือกเนื้อหาที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน และหรือการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้จะ เพิ่มความสนใจใคร่เรียนให้แก่ผู้เรียนได้ กิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่จะให้ผู้เรียนกระทำควรจะมีลักษณะที่ทำให้เขารู้สึกมั่นใจว่าจะกระทำให้สำเร็จลงไปได้

3. การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเห็นพฤติกรรมปลายทางเป็นแบบอย่าง การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเห็นตัวอย่างพฤติกรรมที่ถือว่าประสบผลสำเร็จหรือน่าพอใจจะช่วยทำให้เขาเกิดการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบพฤติกรรมนั้นตามไปด้วย

4. การตอบสนองอย่างมีชีวิตชีวา การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนควรเป็นเรื่องของผู้เรียนเป็นหลัก เพราะผู้เรียนจะเรียนรู้จากสิ่งที่เขาได้ลงมือกระทำเอง หาใช่จากสิ่งที่ผู้สอนได้กระทำไม่

5. การแนะนำ ในการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการเรียนรู้ใหม่นั้น ผู้เรียน ควรจะได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจนกระทั่งเขาสามารถแสดงพฤติกรรมนั้นได้เอง โดยลำพัง
6. การฝึกปฏิบัติ ในการเรียนการสอนนั้นผู้เรียนควรจะได้รับโอกาสที่จะ ฝึกปฏิบัติพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เรียนรู้ใหม่บ่อย ๆ ครั้ง
7. การแจ้งผลกลับไปให้ทราบ ในการแสดงพฤติกรรมที่เป็นการเรียนรู้ใหม่ แต่ละครั้งนั้นผู้เรียนควรจะได้รับทราบผลของการแสดงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติงานของเขา โดยทันที ถ้าหากเป็นการปฏิบัติงานที่ได้ผลดีการให้รางวัลจะเป็นตัวเสริมแรง ทำให้ผู้เรียน แสดงพฤติกรรมเช่นนี้อีก
8. การจัดลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ ในการเรียนการสอนนั้นเนื้อหาวิชาควร ถูกนำมาจัดในลักษณะที่จะให้ผู้เรียนเรียนจากง่ายไปหายาก หรือจากสิ่งที่ใกล้เคียงไปยังสิ่งที่ ไกลตัว การเรียนรู้ให้สำเร็จก็จะดำเนินไปตามนั้น หากไม่แล้วผู้เรียนจะเกิดความเบื่อ หน่ายได้
9. ความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากว่าผู้เรียนแต่ละคนนั้นมีความ แตกต่างกันในด้านวิธีการเรียนรู้และอัตราในการเรียนรู้ ฉะนั้นประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัด ให้แก่ผู้เรียนจึงต้องจัดในลักษณะที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยวิธีการที่เขาถนัด และในอัตราที่เหมาะสมกับความสามารถ
10. พฤติกรรมการสอนในชั้นเรียน ผู้สอนต้องระลึกอยู่เสมอว่า ทักษะใน การกระตุ้นความสนใจ การอธิบาย การให้คำแนะนำ การใช้ตัวเสริมแรง ตลอดจนการบริหารห้องเรียน ล้วนแต่มีผลทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพแตกต่างกันออกไปทั้งสิ้น ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกำหนดวิธีสอนในแต่ละวิชา และแต่ละชั่วโมง

การสอนทักษะ

การเรียนการสอนทางด้านวิชาชีพนั้น สิ่งสำคัญก็คือ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของทักษะไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

Karl ได้ให้ความหมายไว้ ซึ่ง สกิดย์ วงศ์สวรรค์ (2525) ได้นำมา กล่าวไว้ดังนี้ "... ทักษะเป็นลักษณะของพฤติกรรมการเคลื่อนไหวที่ประสานสัมพันธ์ต่อเนื้อ เป็นลูกโซ่ พฤติกรรมดังกล่าวเป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำ..."

อาจสรุปได้ว่า ทักษะคือ ความรู้ในศิลปวิทยาการใดวิทยาการหนึ่ง พร้อมด้วย ความสามารถที่จะนำความรู้นั้นไปใช้ได้อย่างคล่องแคล่วด้วยความชำนาญ ซึ่งผู้ปฏิบัติจะมีทักษะหรือไม่ มากน้อยเพียงใด สิ่งเกิดได้จากเกณฑ์ 4 ประการ คือ ความเร็ว (Speed) ความแม่นยำ (Accuracy) ประหยัด (Form) และความคล่องตัว (Adaptability)

วิธีสอนที่จะใช้สื่อวิชาชีพ

การจัดการเรียนการสอนสายอาชีพ จำเป็นจะต้องจัดเทคนิควิธีการสอนให้ เหมาะสมกับความสนใจหรือวัยของผู้เรียน ผู้สอนควรได้ศึกษาถึงเทคนิควิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้รู้ถึงข้อดี ข้อจำกัดของวิธีการสอนเหล่านั้น และรู้ว่าวิธีสอนเหล่านั้นเหมาะสมกับเนื้อหาสาระ ประเภทใด หรือเหมาะสมกับผู้เรียนในวัยใด เทคนิควิธีการสอนวิชาชีพเป็นที่คุ้นเคยมีอยู่ มากมายหลายชนิด ดังนั้นการเลือกใช้เทคนิควิธีการสอนควรขึ้นอยู่กับครูผู้สอนแต่ละคน โดยมี ข้อควรคำนึงถึงคือ ควรเลือกเทคนิควิธีการสอนที่เห็นว่าตนเองสามารถและทำให้ผู้เรียนมี ความรู้ความเข้าใจ เกิดทักษะและเจตคติที่ดีได้มากที่สุด

โด แบล เจ มอลเลย์ (Malay อ้างถึงใน สุวิทย์ ชี้อย่างตรง, 2526) ได้ ทำการศึกษาและวิจัยการเลือกวิธีต่าง ๆ ในการสอนวิชาการงานและวิชาชีพ ผลปรากฏว่า วิธีสอนที่เหมาะสมเรียงตามลำดับดังนี้

ลำดับ	วิธีสอน	คะแนน
1	การสอนแบบสาริต	32
2	การสอนแบบอภิปราย	31
3	การสอนแบบปัญหา	30
4	การสอนแบบค้นคว้า	28

ลำดับ	วิธีสอน	คะแนน
5	การสอนแบบสืบสวนสอบสวน	27
6	การสอนแบบโครงการ	27
7	การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง	25
8	การสอนแบบภาพเคลื่อนไหว	23
9	การสอนแบบการประชุม	23
10	การสอนโดยใช้ใบช่วยสอน	21
11	การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ	21
12	การสอนแบบบรรยาย	21
13	การสอนโดยใช้วิธีการด้านอื่น ๆ เข้าช่วย	21
14	การสอนแบบแลกเปลี่ยนความรู้	21
15	การสอนแบบสัมมนา	21
16	การสอนแบบการศึกษาออกสถานที่	18
17	การสอนโดยการฝึกงาน	17
18	การสอนโดยใช้โทรทัศน์	16
19	การสอนโดยใช้ชุดการสอน	16
20	การสอนแบบศึกษาเฉพาะกรณี	15

จะเห็นได้ว่า วิธีการสอนแบบสาธิต เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการสอนวิชาอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พจน์ ราชวีรรัตน์ (2530) ที่พบว่า นักศึกษาต้องการให้ครูใช้วิธีสาธิต พร้อมกับอธิบายประกอบ เสร็จแล้วให้ฝึกปฏิบัติงาน

นอกจากนั้น จากการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักศึกษาผู้ใหญ่ แผนกวิชาช่างตัดเสื้อสตรี ตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ในเขตภาคกลาง โดยพนททรัพย์ ชาติวงศ์ (2532) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการสอนครูผู้สอนจะต้องมีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ควรมีการพาไปดูงานนอกสถานที่หรือเชิญวิทยากรที่มีความสามารถมา

ให้ความรู้แก่นักศึกษาและครูอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นและ
 ได้มีประสบการณ์ตรง

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า วิธีการสอนก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะ
 ช่วยให้การสอนของครูประสบผลสำเร็จมากขึ้น ซึ่งวิธีการสอนมีหลายวิธีด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ
 เนื้อหาและจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการสอนวิชาอาชีว
 ก็คือ วิธีการสอนแบบสาธิต พร้อมกับอธิบายประกอบ เสร็จแล้วให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติงาน

สื่อการสอน

สื่อการสอนเป็นสิ่งที่สำคัญมากอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน การที่จะทำ
 ให้การเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนต้องมีความสามารถ
 ในการใช้สื่อการสอนได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา นักการศึกษาได้ให้ความ
 หมายถึงของสื่อการสอนไว้ดังนี้

ลัดดา ศุขปรีดี (2522) ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ว่า สื่อการสอนคือ ตัว
 กลางที่ใช้ในกระบวนการเรียนการสอน เพื่อทำให้ครูและนักเรียนเข้าใจในสิ่งที่ถ่ายทอด
 ซึ่งกันและกันได้ผลดีตรงตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน

กรมวิชาการ (2521) ให้ความหมายของสื่อการเรียนไว้ว่า สื่อการเรียน
 หมายถึง เครื่องมือตลอดจนเทคนิคต่าง ๆ ที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนบรรลุตาม
 จุดมุ่งหมายที่วางไว้ สื่อการเรียนยังเป็นสิ่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้เกิดความอยาก
 เรียนรู้ต่อ ๆ ไป เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้เป็นอย่างดีและรวดเร็วยิ่งขึ้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2523) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สื่อการเรียน คือ วัสดุ
 อุปกรณ์ วิธีสอนประกอบ วัสดุ หมายถึง สิ่งสิ้นเปลืองต่าง ๆ เช่น ซอล์ค รูปภาพ แผนที่ อุปกรณ์
 หมายถึง สิ่งที่ยั่งยืนถาวร เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ ส่วนวิธีการสอนประกอบหมายถึง
 วิธีการใช้วัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ และวิธีสอนประกอบก็ยังหมายรวมถึงทัศนศึกษา
 การทดลองต่าง ๆ ด้วย

ประโยชน์ของการเรียนการสอน

ลัดดา ศุขปรีดี (2522) กล่าวถึง คุณค่าบางประการที่ได้จากการใช้สื่อการเรียนการสอน มีดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอนสามารถเอาชนะข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างกันของประสบการณ์ดั้งเดิมของผู้เรียน คือ เมื่อใช้สื่อการเรียนการสอนแล้วจะช่วยให้เด็กซึ่งมีประสบการณ์เดิมต่างกันเข้าใจได้ใกล้เคียงกัน
2. ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสถานะที่ ประสบการณ์ตรงบางอย่าง หรือการเรียนรู้
3. ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมและสังคม
4. สื่อการเรียนการสอนทำให้เด็กมีความคิดรวบยอดเป็นอย่างเดียวกัน
5. ทำให้เด็กมีมโนภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้องและสมบูรณ์
6. ทำให้เด็กมีความสนใจและต้องการเรียนในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น เช่น การอ่าน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ความซาบซึ้งในคุณค่า จินตนาการ และทัศนคติ
7. เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ
8. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากรูปธรรมสู่นามธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2503) ได้เสนอแนะหลักในการเลือกสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. ง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้
2. สอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ ประสบการณ์ และระดับชั้นของนักเรียน
3. เหมาะสมกับเรื่องที่สอน และทันต่อเหตุการณ์
4. ช่วยเสริมทักษะและความเข้าใจในเรื่องที่เรียน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย
5. เนื้อหาถูกต้อง ตรงกับความเป็นจริง และคุ้มกับเวลาที่ใช้

กล้า สมตระกูล (2518) ได้กล่าวไว้ว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ที่ค่อนข้างจะเป็นปัญหาใหญ่ คือ เรื่องวัสดุ อุปกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี ซึ่งนักเรียนมักจะต้องหาวัสดุฝึกมาเอง มีการขาดแคลนวัสดุฝึก และขาดอุปกรณ์การสอนทำให้ผลการฝึกอบรมไม่เป็นตามที่คาดหมาย นอกจากนี้จากการศึกษา ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่ตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ในศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนจังหวัด เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สมรรถภาพประสิทธิภาพในการปฏิบัติ ของเครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์ จัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ และมีปริมาณไม่เป็น สัดส่วนที่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน (พจน์ และชูศรี ราศรีรัตน์, 2526)

ด้วยเหตุนี้ในการจัดการเรียนการสอน ที่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดทักษะทาง ด้านวิชาชีพ จำเป็นที่จะต้องมียุทโธปกรณ์ และอุปกรณ์การเรียนที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพใน การใช้งานและต้องมีมากให้เพียงพอกับสัดส่วนของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้านทักษะเร็วขึ้น

อาจสรุปได้ว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งสำคัญมากอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนการ สอน การที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมายและมีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนต้อง มีความสามารถในการใช้สื่อการสอนได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนการสอนวิชาอาชีพที่มุ่งให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนนั้น เครื่องมือและ อุปกรณ์การสอนนับเป็นสิ่งจำเป็น และมีความสำคัญที่จะส่งผลให้การเรียนการสอนเป็นไปตาม วัตถุประสงค์

การวัดและประเมินผลการเรียน

มันส์ หันนาคินท์ (2513) ได้ให้ความหมายของการประเมินผลการศึกษาว่า มีคำใช้อยู่ 2 คำ คำว่า การวัดผล (measurement) และการประเมินผล (evaluation) ซึ่งทั้ง 2 คำ มีความหมายต่างกัน

การวัดผล หมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนการประเมินผลเน้นการกำหนดค่าหรือราคา (Value judgement) จากคะแนนที่เราได้รับจากการวัด

กูด (Carter V. Good, 1973) ได้ให้ความหมายของการวัดผลไว้ว่า

1. เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง หมายถึง การศึกษาค้นคว้าโดยทั่วไป และการทดสอบ การทำมาตราส่วนประมาณค่า และการตีค่ากระบวนการที่วัดได้ และการที่บุคคลได้รับผลของกระบวนการทางการศึกษานั้น ๆ รวมทั้งทฤษฎีของข้อทดสอบและการสร้างมาตราส่วนประมาณค่า การทำให้มีเหตุผลใช้ได้ การทำให้เป็นมาตรฐาน การแปลความหมายผลของการทดสอบ การประเมินผลทั้งที่เป็นปรนัยและอัตนัย และการใช้วิธีการทางสถิติเพื่อแปลความหมายผลจากการวัด

2. ผลขั้นสุดท้ายที่ได้จากการนำเอาปริมาณการวัดไปใช้กับกระบวนการทำงานทางการศึกษาหรือใช้กับบุคคลที่ถูกวัด

อิธิพร ศรียมก (2522) ได้ให้ความหมายของ การวัดผลการศึกษา (Educational measurement) หมายถึง กระบวนการในการกำหนด จำนวน ตัวเลข ปริมาณ อันดับ ข้อมูล และลักษณะให้กับวัตถุสิ่งของ และบุคคล ตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้ ซึ่งต้องอาศัยเครื่องมือในการวัด และสิ่งที่วัดก็คือ คุณสมบัติหรือลักษณะของสิ่งนั้น ๆ

สรุปการวัดผลการศึกษา คือ กระบวนการที่ได้ซึ่งปริมาณจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีความหมายแทนสมรรถภาพของสิ่งที่ถูกวัดมีอยู่

อิธิพร ศรียมก (2523) ให้ความหมายของ การประเมินผลการศึกษา (Education evaluation) ว่า หมายถึง กระบวนการในการตัดสินตีราคา หรือสรุป เพื่อพิจารณาความเหมาะสมหรือหาคุณค่าของคุณลักษณะ พฤติกรรมและสิ่งของว่าดีเพียงใด โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดที่ได้จากการวัดผลเป็นหลัก

Good (1973) ให้ความหมายว่า ประเมินผล หมายถึง กระบวนการทำให้เกิดความมั่นใจ หรือการตัดสินคุณค่า หรือปริมาณของบางสิ่งบางอย่างโดยตีค่าด้วยความระมัดระวัง

สรุปการประเมินผลการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ครูนำเอาข้อมูลที่ได้จากการวัดไปใช้ในการวินิจฉัย ติราคา กำหนดคุณค่า และชี้ขาดเป็นผลสรุปว่ามีคุณภาพสูงหรือต่ำ

การวัดผลวิชาอื่น

ปรีชา ชาทิมมาลากร (2524) ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการวัดผลวิชาอื่นไว้ ดังนี้คือ

1. วิเคราะห์หาตัวชี้ (indicators) เพื่อให้ทราบว่าจะต้องการวัดผลทางด้านใดบ้าง โดยนำจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมาวิเคราะห์เพื่อให้ได้ตัวชี้ที่ถูกต้อง
2. วิเคราะห์ตัวชี้แต่ละตัวออกเป็นข้อย่อย ๆ เพื่อสะดวกในการวัดแต่ละข้อย่อย
3. การกำหนดแนวทางในการวัดผลในแต่ละตัวชี้หรือแต่ละข้อย่อย ซึ่งมีแนวทางในการวัดผลได้ดังนี้
 - 3.1 ทักษะพื้นฐานในงานอาชีพ มีแนวทางในการวัดผลดังนี้
 - (1) วัดคุณภาพของงานกำหนด (projects) ที่กำหนดให้นักเรียนทำ โดยควรจะวัดตลอดขั้นตอนของการทำงานนั้น ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงขั้นทำสำเร็จ
 - (2) วัดโดยการสอบภาคปฏิบัติ ซึ่งควรจะสอบหลาย ๆ ครั้ง เพื่อความเที่ยงตรงในการวัด
 - 3.2 การวางแผนงานในการทำงาน มีแนวทางวัดผลดังนี้
 - (1) สร้างตารางการวัดและให้คะแนนโดยการสังเกตของครู
 - (2) วัดผลจากโครงการหรือแผนการทำงานของนักเรียน
 - 3.3 ความรู้เทคนิค และความรู้สัมพันธ์ มีแนววัดผลดังนี้
 - (1) สอบสัมภาษณ์
 - (2) การเข้าเรียน
 - (3) การสอบย่อยตลอดภาคเรียน



(4) สอบปลายภาค

3.4 นิสัยในการทำงาน วัดโดยการสร้างตารางการวัดผล และให้คะแนนจากการสังเกตของครู

3.5 เจตคติที่ดีต่อการทำงาน มีแนวทางในการวัดดังนี้

(1) สร้างตารางวัดผล และวัดโดยการให้คะแนนจากการสังเกตของครู

(2) ให้คะแนนจากการค้นคว้า หรือรายงานเกี่ยวกับงานที่ทำอย่างไรก็ตาม วิธีที่จะใช้ในการวัดและประเมินผลนั้นมีด้วยกันหลายวิธี จึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งของครูที่จะต้องศึกษาเทคนิคและวิธีการเหล่านี้อย่างละเอียด แล้วเลือกเอาวิธีการที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดกับลักษณะวิชาที่สุด โดยให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนเป็นสำคัญ

จากการศึกษาปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับการเรียนการสอน วิชาชีพลักสูตรระยะสั้น ในศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัด เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพจน์ ราศรีรัตน์ (2530) พบว่า รูปแบบ วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนนักศึกษาต้องการวิธีทำงานให้ดู แล้วครูสังเกตการทำงานและนำผลงานมาส่งให้ตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น หรือจะเรียกว่าการวัดผลและประเมินผลการเรียนก็ได้ โดยหลักการการเรียนการสอนวิชาชีพระยะสั้นทั่ว ๆ ไปจะเน้นหนักให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนภาคปฏิบัติจนมีทักษะพอที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันหรือใช้ในการประกอบอาชีพ การวัดผลจึงต้องให้สอดคล้องกันคือ ควรให้น้ำหนักทางภาคปฏิบัติ คือ อาจให้ประมาณร้อยละ 80-100 และน้ำหนักทางภาคทฤษฎีอาจให้ไม่เกินร้อยละ 20 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอนตามลักษณะ เนื้อหาวิชาแต่ละงาน ซึ่งสรุปได้ว่าผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่มีกำลังกายแข็งแรง เพื่อจะได้ฝึกภาคปฏิบัติซึ่งมีร้อยละ 80-100 ของเวลาเรียนได้ ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดระเบียบการประเมินผลการเรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น พ.ศ. 2522 ไว้โดยกำหนดให้ประเมินผลการเรียนจากการวัดผลระหว่างเรียนเมื่อจบการเรียนแต่ละรายวิชา จะใช้วิธีการวัดผลแบบใดก็ได้ทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี โดยจะต้อง

ครอบคลุมเนื้อหาและจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้น ๆ ครูผู้สอนอาจจะแบ่งเนื้อหาวิชาแล้วจึง
เอาผลการเรียนมารวมกันอีกครั้งหนึ่ง ทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี หลังจากนั้นจึงนำมาปรับ
เป็นระดับคะแนนตามเกณฑ์ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.) ดังนี้

ตาราง เกณฑ์การวัดผลหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น

คะแนนร้อยละ				
90-100	เท่ากับผลการเรียน	ดีมาก	ระดับคะแนน	4
75-89	เท่ากับผลการเรียน	ดี	ระดับคะแนน	3
60-74	เท่ากับผลการเรียน	ค่อนข้างดี	ระดับคะแนน	2
50-59	เท่ากับผลการเรียน	ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำ	ระดับคะแนน	1
45-49	เท่ากับผลการเรียน	ต่ำกว่าเกณฑ์	ระดับคะแนน	0

ที่มา : (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.)

นอกจากนี้ ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกรมการศึกษานอกโรงเรียน (ม.ป.ป.)
ได้กล่าวถึงการอนุมัติผลการเรียนดังนี้

... ข้อที่ 6 ให้หัวหน้าสถานศึกษามีอำนาจตัดสินและอนุมัติผลการเรียน โดยถือปฏิบัติ
ดังนี้

1. ให้พิจารณาตัดสินผลการเรียนเป็นรายวิชา
2. รายวิชาที่ได้รับผลการเรียน 0 ถือว่าสอบตก รายวิชาใดที่ได้รับระดับผล

การเรียนตั้งแต่ 1 ขึ้นไป ถือว่าสอบได้ และให้นับจำนวนยกิต หรือหน่วยการเรียนที่ได้เป็น หน่วยกิตหรือหน่วยการเรียนสะสมของรายวิชานั้น

3. ถ้านักศึกษาผู้ใดสอบตกในรายวิชาใด เมื่อหัวหน้าสถานศึกษาเห็นสมควรอาจ ให้นักศึกษาผู้นั้นสอบแก้ตัวภายในสองสัปดาห์หลังจากประกาศผลสอบหรือเรียนซ้ำหรือเลือก เรียนวิชาอื่น

ตัวอย่างการให้คะแนน ดังรายละเอียดในตารางที่ 2 ในสาขาวิชาการตรวจสอบ เครื่องไฟฟ้าให้ความร้อน (อ.ชพ. 035) (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.)

ตาราง รายวิชาการตรวจสอบเครื่องไฟฟ้า ประเภทให้ความร้อน

รายวิชาย่อย (งาน)	ความเข้าใจ	ความสนใจ	ผลงาน	คะแนนเต็ม	ระดับคะแนน
	10	10	80	100	4
1. การตรวจสอบกาดม้้ำไฟฟ้า	5	7	58	70	2
2. การตรวจสอบเตาไฟฟ้า	7	6	62	75	3
3. การตรวจสอบเตารีด	8	6	73	90	4
4. การตรวจสอบเตาอบ	9	9	80	98	4
5. การตรวจสอบเตาหุงข้าว	8	7	64	79	3

ที่มา : (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, ม.ป.ป.)

สรุปแล้วการเรียนสายวิชาชีพของนักศึกษาผู้ใหญ่จะต้องเลือกเรียนตามความสนใจของตนเอง จะเรียนกี่รายวิชาก็ได้ เพราะแต่ละรายวิชาจะจบในตัวของมันเอง แต่ละวิชาจะแยกเป็นรายวิชาย่อยมากมาย ทั้งนี้ต้องการให้ผู้เรียนเสียเวลาน้อยแต่ได้รับความรู้ที่ต้องการจริง ๆ

จากรายละเอียดข้างต้น จะพบว่า การวัดและการประเมินผลเป็นวิธีการหนึ่งที่ครูใช้ตัดสินว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากน้อยเพียงใด ซึ่งวิธีการวัดและการประเมินผลมีหลายวิธี ด้วยเหตุนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูจะต้องใช้วิจารณญาณที่จะเลือกวิธีใดให้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน

สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน

การเรียนการสอนวิชาชีพจะต้องมีสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานเฉพาะ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานมี 8 ลักษณะด้วยกันคือ

1. ห้องเรียน เป็นห้องเรียนทั่ว ๆ ไปที่ใช้ในการสอนวิชาที่เป็นภาคทฤษฎี เช่น วิชาสามัญและสัมพันธ วิชาทฤษฎีช่าง
2. ห้องเขียนแบบ เป็นห้องเฉพาะใช้ในการเรียนการสอนเขียนแบบ ซึ่งจะต้องมีครุภัณฑ์และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเขียนแบบ คือ โต๊ะ และเครื่องมือสำหรับเขียนแบบ
3. ห้องปฏิบัติการ เป็นห้องที่ใช้สำหรับการเรียนหรือทดลองเฉพาะอย่าง เช่น ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ ห้องทดลองหรือทดสอบดิน
4. โรงฝึกงาน แยกเป็นโรงฝึกงานของแผนกวิชา หรือสาขาวิชา
5. การฝึกภาคสนาม เช่น การเรียนการสอนวิชาสำรวจภาคปฏิบัติ หรือการออกไปทำการเดินสายไฟตามอาคารอื่น ๆ ทั่วไป
6. การฝึกงานตามสถานประกอบการทั้งของรัฐและเอกชน เป็นการส่งนักศึกษาออกไปฝึกงานการเดินสายไปตามสถานประกอบการอื่น ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ

องค์ประกอบของ โรงฝึกงาน

ผจญ รัตนชนะ (อ้างถึงใน สมาน บุญสัน, 2528) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า โรงงานที่ดีควรคำนึงถึงองค์ประกอบต่อไปนี้

1. ลักษณะและรูปแบบของตัวอาคาร
2. ความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
3. การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในโรงฝึกงาน (floor space) ต้องจัดพื้นที่ให้เหมาะสมและให้มีพื้นที่ให้เพียงพอสำหรับหน่วยงานต่าง ๆ
4. สภาพะทางกายภาพ (physical condition) เหมาะสมกับผู้เรียน สภาพะทางกายภาพนี้ได้แก่ อุณหภูมิ อากาศหมุนเวียน แสงสว่าง น้ำดื่มและน้ำใช้
5. พื้นที่ของ โรงงานเหมาะสมกับสภาพงาน

ประเภทของ โรงฝึกงาน

หวน พันธุพันธ์ (2508) ได้แบ่งโรงฝึกงานออกเป็น 3 แบบ คือ

1. โรงฝึกงานรวม หรือโรงฝึกงานทั่วไป (comprehensive general shop) ในโรงฝึกงานแบบนี้เป็นแบบที่จัดสอนรวมงานหลาย ๆ แขนงในโรงฝึกงานเดียวกัน เช่น งานไม้ งานโลหะ งานศิลปะหัตถกรรม งานไฟฟ้า งานพิมพ์ งานเขียนแบบ ซึ่งเป็นลักษณะกว้างมากกว่าการเรียนการสอนให้ลึกลงไปในงานแขนงใดแขนงหนึ่ง

2. โรงฝึกงานเฉพาะทั่วไป (general shop) การจัดโรงฝึกงานแบบนี้เป็นการจัดการสอนวิชาช่างหมวดใหญ่ ๆ โดยแยกเป็นช่างหมวดย่อย ๆ ในโรงงานเดียวกัน หรือทำงานที่คล้ายคลึงกัน ใกล้เคียงกัน ใช้เครื่องมือร่วมกันได้ เช่น โรงฝึกงานช่างโลหะ ก็มีงานทำโลหะ การบัดกรี การเชื่อม การกลึง การหล่อ และการตีเหล็ก เป็นต้น

การเรียนการสอนวิชาชีพประกอบด้วยกิจกรรมหลายอย่างในเวลาเดียวกัน สภาพของ โรงฝึกงานโดยทั่วไปจึงไม่เอื้ออำนวยให้นักเรียนทุกคนสามารถปฏิบัติกิจกรรมที่เหมือนกัน

ได้ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างได้ผล และให้นักเรียนทุกคนมีกิจกรรมภายในโรงฝึกงานเท่ากัน การจัดระบบการปฏิบัติงานในโรงฝึกงานจึงถูกนำมาใช้ ซิลวิอุส และ เอสเทล (Silvius & Estel, 1971) ได้แบ่งประเภทการปฏิบัติงานในโรงฝึกงานออกเป็น 3 ระบบ คือ

1. การจัดระบบหมุนเวียนเป็นกลุ่ม (group rotation) การจัดระบบนี้กระทำโดยการจัดนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ และให้จำนวนกลุ่มเท่ากับกิจกรรมหลักในรายวิชานั้น ๆ ระยะเวลาที่ปฏิบัติงานคิดคำนวณจากระยะเวลาที่กำหนดตามภาคเรียน โดยทั่วไปมักแบ่งเวลาเป็นสัปดาห์ ข้อดีของการจัดระบบการฝึกงานแบบนี้ก็คือ เหมาะสำหรับโรงฝึกงานที่มีสภาพจำกัด ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติงานเท่าเทียมกันและมีประสบการณ์ในการทำงานที่เหมือนกัน ข้อจำกัดก็คือ การสาธิตการสอนต้องเริ่มก่อนการปฏิบัติงาน นักเรียนบางคนอาจลืมนสิ่งที่ครูสาธิต ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามความมุ่งหมาย ช่วงเวลาที่กำหนดนักเรียนอาจจะทำงานได้ไม่ทันเวลา ทำให้เกิดความกังวล ในกรณีที่นักเรียนเรียนดี นักเรียนขาดโอกาสที่จะทำงานในสิ่งที่ต้องการเพราะต้องทำตามสิ่งที่ครูกำหนดไว้และนักเรียนที่เรียนได้เร็วจะต้องเสียเวลารอคอยในการปฏิบัติงานใหม่

2. การจัดระบบหมุนเวียนรายบุคคล (individual rotation) การจัดแบบนี้เหมาะสำหรับโรงฝึกงานที่มีเครื่องมือมากพอสมควร จำนวนนักเรียนไม่ควรเกิน 33 คน นักเรียนที่ได้เรียนระบบนี้มีโอกาสในการใช้เครื่องมือ การทำงานหน้าที่ต่าง ๆ กว้างขวาง การใช้ประโยชน์จากโรงฝึกงานก็มีมากที่สุด การเปลี่ยนงานทุกสัปดาห์ทำให้การใช้แบบพิมพ์เพื่อการสอนมีความจำเป็นยิ่งขึ้น ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องเตรียมแบบพิมพ์การสอนอย่างดี จึงทำให้นักเรียนที่เรียนช้าบางคนไม่ต้องพะวงกับงานมากเกินไป ดังนั้นการจัดระบบการสอนแบบหมุนเวียนเป็นรายบุคคลจึงเหมาะสำหรับงานพื้นบ้านทั่วไป ที่นักเรียนไม่ต้องใช้ความรู้ในการวางแผนหรือสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ

3. การจัดระบบความก้าวหน้าของแต่ละบุคคล (individual progression) การจัดแบบนี้เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนไม่หยุดนิ่งอยู่กับงานใดงานหนึ่งโดยเฉพาะตลอดภาคเรียนครูอาจกำหนดกิจกรรมไว้ 2 ประเภท คือ กิจกรรมบังคับที่ทุกคนต้องปฏิบัติ

และกิจกรรมเลือก ข้อดีของการจัดแบบนี้ก็คือ นักเรียนทุกคนมีโอกาสทำงานตามความสามารถ ไม่จำกัดในเรื่องของเวลา เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานครบสมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ นักเรียนมีโอกาสได้รับคำแนะนำและเอาใจใส่จากครูมากยิ่งขึ้น เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานตามความสามารถและความสนใจ และการสาธิตการทำงานของครูจำเป็นเฉพาะรายที่ต้องการเท่านั้น จึงไม่ต้องเสียเวลาในการสาธิตสิ่งที่ไม่จำเป็น

ความปลอดภัยในโรงฝึกงาน

การเรียนการสอนวิชาชีพนั้นผู้สอนและผู้เรียนต้องทำงานอยู่กับเครื่องจักร เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนสารเคมีที่มีพิษบางอย่างมาตลอดเวลา จึงมีเป็นบางครั้งที่เกิดอุบัติเหตุจนทำให้ได้รับบาดเจ็บหรือพิการหรือถึงแก่ชีวิต บางครั้งสารเคมีที่รับเข้าไปก็ค่อยสะสมตัวกันขึ้นจนเป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเป็นอย่างมาก สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานแห่งชาติ (2522) ได้กำหนดหลักแห่งความปลอดภัยในการปฏิบัติงานในโรงงานไว้ดังนี้

1. ยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบความปลอดภัยของโรงงานโดยเคร่งครัด
2. ทำงานตามลำดับขั้นตอน หากทำไม่ได้ หรือไม่รู้ให้สอบถามจากครูผู้สอนทันที
3. ใช้เครื่องให้ถูกวิธี ถูกขนาด และถูกกับงาน
4. แต่งกายให้ถูกต้องตามระเบียบของโรงฝึกงาน และใช้เครื่องมือป้องกันอันตรายทุกครั้งที่ปฏิบัติงาน
5. หลีกเลี่ยงการใช้เครื่องมือ เครื่องจักร หรืออุปกรณ์ที่ชำรุด หรืออยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสมกับการใช้งาน
6. การใช้ การบำรุงรักษา ปรับแต่ง หรือซ่อมอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรที่ใช้ จะกระทำได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในอำนาจหน้าที่เท่านั้น ถ้าไม่อยู่ในหน้าที่ต้องรายงาน

ให้ครูทราบโดยทันที

7. เก็บรักษาเครื่องจักร เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกงานอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ
8. รักษาความสะอาด ทางเดินไปมาในโรงฝึกงาน และติดป้ายแสดงให้ชัดเจน
9. ห้ามสูบบุหรี่ในบริเวณที่ฝึกงาน
10. รู้จักตำแหน่ง หรือที่ตั้งเครื่องดับเพลิง ตลอดจนวิธีการใช้
11. ปฏิบัติตามคำเตือน หรือเครื่องหมายแสดงอันตรายใด ๆ ภายในโรงฝึกงาน

ปัญหาในการจัดการศึกษาวิชาอาชีพระยะสั้น

การจัดการศึกษาวิชาอาชีพระยะสั้นที่ผ่านมาตั้งแต่ระยะเริ่มแรกจนถึงปัจจุบันมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ดังต่อไปนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2529)

1. ปัญหาการสอนวิชาอาชีพที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน
2. ปัญหาผู้เรียนไม่สามารถนำความรู้ที่ได้รับการฝึกฝนไปประกอบอาชีพได้ เนื่องจากฝึกไม่ครบกระบวนการสร้างงานอาชีพ
3. ปัญหาการออกกลางคันของผู้เรียนที่มีเวลาจำกัด หรือขาดทุนทรัพย์
4. ปัญหารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ไม่เปิดกว้าง สำหรับการหาความรู้และประสบการณ์ จากแหล่งความรู้ภายนอกโรงเรียน
5. ปัญหาการขาดอุปกรณ์การสอนที่ทันสมัยและไม่ใช้เทคโนโลยีการศึกษาช่วยสอน
6. ปัญหาการขาดข้อมูลเพื่อการวางแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด
7. ปัญหาการไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนในด้านการฝึกวิชาชีพ ผู้เรียนมักมาเรียนเพื่อต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์เท่านั้น มิได้มุ่งหวังเพื่อนำไปประกอบอาชีพ
8. ปัญหาการขาดแคลนทุนรอนในการเปิดกิจการของตนเอง

9. ปัญหาการตลาดสำหรับผลผลิตที่ทำขึ้น
10. ปัญหาการไม่พัฒนาวิธีการสอนของผู้สอน
11. ปัญหาการไม่พัฒนาความรู้ทางวิชาชีพของผู้สอน
12. ปัญหาการขาดกำลังใจของผู้สอน อันเนื่องมาจากสวัสดิการ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร และโอกาสในการพัฒนาตนเอง
13. ปัญหาการขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่คล้ายกัน ทำให้การทำงานซ้ำซ้อน สิ้นเปลืองทรัพยากร และมองปัญหาด้านเดียว
14. ปัญหาการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารทุกระดับและไม่ปฏิบัติตามแผนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

จากการศึกษาแนวความคิดและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาวิชาชีพพระยะสั้นสรุปได้ว่า ในการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น จะต้องเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่อไปนี้คือ หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน ซึ่งทั้ง 5 ด้านนี้จัดว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะมีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นของโรงเรียนฝักอาชีพกรุงเทพมหานคร จึงจำเป็นต้องนำองค์ประกอบเหล่านี้มาเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. หลักสูตร ในการจัดการศึกษาวิชาชีพ หลักสูตรที่ดีจะต้องมีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และสนองความต้องการของตลาดแรงงาน
2. การจัดการเรียนการสอน เป็นวิธีการที่ผู้สอนใช้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และทักษะ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ด้วยเหตุนี้ในการจัดการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาวิชาที่สอนนั้นด้วย จึงจะทำให้การเรียนการสอนนั้นบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. สื่อการเรียนการสอน ในการเรียนการสอนวิชาชีพ สื่อการสอน นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะเป็นการสร้าง ความสนใจให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนรู้แล้ว ยังช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดี และรวดเร็วขึ้น และที่สำคัญเป็นการให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรง จากการฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนวิชาชีพ

4. การวัดและประเมินผล การวัดและการประเมินผลมีขึ้นก็เพื่อจะได้ทราบข้อบกพร่องในการเรียนการสอนว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่ สิ่งใดสมควรที่จะแก้ไข และปรับปรุง เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาชีพได้ผลจริง ๆ ซึ่งในการวัดและประเมินผลการเรียนวิชาชีพโดยทั่วไปจะเน้นด้านการฝึกทักษะและปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีการทางด้านการวัดและประเมินผลเกี่ยวกับการฝึกงาน หรือปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

5. สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน สถานที่หรือโรงฝึกงานนับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนวิชาชีพบรรลุผล เช่นเดียวกับองค์ประกอบอื่น ๆ ที่กล่าวมา ด้วยเหตุนี้ในการจัดสถานที่หรือโรงฝึกงานจึงควรจัดให้มีความใกล้เคียงกับมาตรฐานให้มากที่สุด เป็นการเตรียมบุคคลให้มีความสามารถเหมาะสมกับงาน เพื่อจะได้ออกไปทำงานให้เข้ากับสภาพของการทำงานทั้งทางร่างกายและจิตใจ โรงฝึกงานจึงต้องมีสภาพดี ความเป็นระเบียบเรียบร้อย อากาศปลอดโปร่ง ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการทำงานให้กับผู้เรียน

องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านนี้ จะช่วยชี้ให้เห็นว่าในการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร มีสภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้หาแนวทางในการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

ตอนที่ 2 การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

1. ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สุนทร สุนันทชัย (2529) ได้ให้คำจำกัดความการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดนอกระบบโรงเรียน ไม่เน้นหนักในระเบียบแบบแผน มีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่า มุ่งสนองวัตถุประสงค์โดยเฉพาะเจาะจง มากกว่าการศึกษาในโรงเรียน ดังเช่น การฝึกอาชีพระยะสั้น การฝึกอบรมวิชาต่าง ๆ ระยะสั้น การเผยแพร่ด้วยสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งสื่อมวลชน ฯลฯ ลักษณะของการศึกษานอกโรงเรียนที่สำคัญก็คือ ไม่เป็นการบังคับ

ผู้เรียนมาเรียนด้วยความสมัครใจของเขาเอง ไม่เคร่งครัดในระเบียบแบบแผน มีลักษณะยืดหยุ่นได้มาก และจัดโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง ไม่กว้างขวางจนเกินไป ดังนั้นจึงมักจะจัดได้ในช่วงสั้น ๆ ไม่จำกัดโดยสถานที่จะใช้สถานที่ใด เพื่อให้การศึกษาก็ได้ ไม่จำกัดโดยเวลาจะฝึกอบรมเวลาใดก็ได้ตามแต่ความสะดวกของผู้เรียน ไม่จำกัดโดยอายุผู้เรียนจะมีอายุเท่าไรก็ได้

ประชุมสุข อาชวอำรุง (2518) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า

การศึกษารูปนัย เป็นกิจกรรมทางการศึกษาที่ไม่มีรูปแบบ ไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่เลือกภูมิหลัง และไม่เลือกสติปัญญา ความสามารถหรือความถนัด ครอบคลุมถึงการศึกษาที่ไม่มีพิธีรีตรอง เห็นแก่การศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับคนทุกคนในสังคม จัดกิจกรรมการศึกษาได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน นับเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับสังคมประชาธิปไตยอย่างยิ่ง

โกวิท วรพิพัฒน์ (2530) ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดนอก

ระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้ ความสามารถ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และวิชาชีพ ให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสัมมาอาชีวะ และทำหน้าที่พลเมืองดี ให้ดีขึ้น

ฟิลิป เอช คูมส์ (Philip H. Coomes อ้างถึงใน สุนทร โคตรบรรเทา, 2526) การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จัดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนตามปกติ จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางด้าน การเรียนรู้ ตามความสนใจ อาจเป็นกิจกรรมที่เสริมหรือต่อเนื่องกับกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียน หรือจัดขึ้นเพื่อเป็นตัวเลือก หรือจัดขึ้นเพื่อทดแทนกับการเรียนการสอนในโรงเรียนก็ได้

จากความหมายดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่มีระบบ แต่เป็นระบบที่อยู่นอกเหนือโรงเรียนภาคปกติ เป็นการศึกษาที่มีแบบแผน มีกฎเกณฑ์ มีหลักสูตร มีวัตถุประสงค์แน่นอน มีผู้จัด มีผู้เรียนในวัยต่าง ๆ มีระยะเวลาในการเรียน เป็นต้น กิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น จัดนอกระบบโรงเรียนภาคปกติ ในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. เวลา การศึกษานอกโรงเรียนจะจัดนอกเวลาเรียน หรือวันหยุด คือ ยืดหยุ่นตามความเหมาะสม เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน ใช้เวลาเรียนสั้นกว่าในโรงเรียนภาคปกติ
2. สถานที่ ไม่มีข้อจำกัด สามารถจัดได้ทุกที่ที่สะดวกต่อผู้เรียน เช่น บ้านผู้เรียน ศาลาวัด ศาลาประชาคม เป็นต้น
3. ผู้เรียน ไม่กำหนดเพศ อายุ เรียนได้ถ้ามีความประสงค์จะเรียน
4. ผู้สอน ไม่มีการกำหนดขั้นความรู้ของผู้สอน ครูจะเป็นใครก็ได้ที่มี ความสามารถ ความชำนาญ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้
5. หลักสูตรและการสอน ไม่มีหลักสูตรเดียวตายตัว ต้องยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ทั้งในแง่เนื้อหาสาระและวิธีการเรียนการสอน

2. ประเภทของการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2530) ได้จัดประเภทของการศึกษานอกโรงเรียนของหน่วยต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในประเทศ ออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ประเภทที่มีแบบแผน มีหลักสูตรที่กำหนดไว้แน่นอน เป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นให้กับประชาชนที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษา ในระบบโรงเรียนภาคปกติ หลักสูตรประเภทนี้อาจเทียบได้กับการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติ ผู้ที่ศึกษาจบตามหลักสูตรประเภทนี้มีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับผู้ที่จบตามหลักสูตรปกติของการศึกษาในโรงเรียน ตัวอย่างของการจัดการศึกษานอกโรงเรียนประเภทนี้ ได้แก่ โรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จชั้นอ่านออกเขียนได้ เป็นต้น

2. ประเภทที่มีแบบแผนพอสมควร จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น บางทีก็จัดเป็นชั้นเรียน บางทีก็จัดเป็นกลุ่มนอกชั้นเรียน หลักสูตรประเภทนี้มักจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของประชาชน เพื่อมุ่งสอนประชาชนเฉพาะเรื่อง ตัวอย่างของการจัดการศึกษานอกโรงเรียนประเภทนี้ ได้แก่ โรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ การจัดกลุ่มสนใจ เป็นต้น

3. ประเภทที่ไม่มีแบบแผน จัดสำหรับบุคคลที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาจากการศึกษาทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนทั้งสองประเภทดังกล่าวข้างต้น โดยอาจได้รับการศึกษาจากการศึกษาด้วยตนเอง โดยอาศัยสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และหนังสืออื่น ๆ หรือโดยการอภิปราย การสนทนากับเพื่อน ๆ และกิจกรรมการทางสังคมอื่น ๆ เป็นต้น

3. รูปแบบของกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน ที่จัดอยู่ในปัจจุบันมี 3 ประเภท คือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2530)

1. การให้ความรู้พื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถอ่านออกเขียนได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีเครื่องมือในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม และแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ประกอบการตัดสินใจใน

การดำเนินชีวิตประจำวัน กิจกรรมการศึกษาประเภทนี้มีหลายลักษณะ ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นของการอ่านออกเขียนได้ จนถึงระดับสูงสุดคือ การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จระดับที่ 5 (ม.6) ทั้งนี้เพื่อสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของแต่ละคนซึ่งแตกต่างกัน กิจกรรมเหล่านี้ได้แก่ การรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับชาวเขา การศึกษาสำหรับค่ายทหาร การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา (ประเภททางไกล ชั้นเรียน ตนเอง)

2. การให้บริการข่าวสารข้อมูล เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน รู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน ในอันที่จะปรับปรุงชีวิตของตนให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพราะสภาพของสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญมากในการดำเนินชีวิตมนุษย์ จำเป็นที่ประชาชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นคนทันกับเหตุการณ์ โดยการอ่านหนังสือ เอกสาร และสิ่งพิมพ์ตลอดจนรับทราบข่าวสารข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอ เพื่อจะได้มีข้อมูลร่วมในการตัดสินใจประกอบกิจการใด ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การจัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จัดห้องสมุดประชาชนจังหวัดและอำเภอ จัดห้องสมุดเคลื่อนที่ จัดหน่วยโสตทัศนศึกษา การผลิตหนังสือฟลิปปิง การจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์รวมทั้งการจัดนิทรรศการพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ และห้องฟ้าจำลอง จัดฝึกอบรมผู้นำอบรมพัฒนาจิตใจ ฯลฯ

3. การให้ความรู้และทักษะอาชีพ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ในด้านทักษะและวิชาชีพ ตามความต้องการ และความพร้อมของประชาชน มุ่งให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการประกอบอาชีพ และเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ สามารถพัฒนาอาชีพและชีวิตตนเองให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม กิจกรรมประเภทนี้จัดทั้งในลักษณะการฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้ การฝึกทักษะด้านวิชาชีพระยะสั้นตามความสนใจของประชาชน โดยจัดในรูปแบบของการสอนประจำที่ตามโรงเรียนต่าง ๆ ที่มีอุปกรณ์พร้อมที่จะสอนวิชาชีพ สอนแบบจัดเป็นหน่วยเคลื่อนที่ไปหาผู้เรียนตามหมู่บ้าน จัดสอนแบบกลุ่มสนใจ จัดบริการแนะแนวอาชีพ จัดทัศนศึกษาทาง

อาชีพ ฯลฯ ทั้งนี้โดยมีจุดมุ่งหมายให้ประชาชนประกอบอาชีพอิสระในท้องถิ่นที่อาศัยให้มากที่สุด ไม่สนับสนุนการอพยพย้ายถิ่นฐาน

การจัดการฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร

การจัดการฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบันมีหน่วยงานที่ดำเนินการ อยู่ 2 หน่วยงาน ได้แก่

1. งานส่งเสริมอาชีพ กองส่งเสริมอาชีพ สำนักพัฒนาชุมชน เดิมเป็นกอง ส่งเสริมสงเคราะห์ สำนักสวัสดิการสังคม (2535) ใช้ชื่อ "ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร" ซึ่งตั้งอยู่บริเวณตรงข้ามเกาะลอย สวนลุมพินี เป็นศูนย์หลักและมีศูนย์ย่อยต่าง ๆ โดยกระจาย ไปตามแหล่งชุมชน ได้แก่

- 1.1 โรงเรียนสอนพุทธศาสนาวัดก้นตถาราราม เขตธนบุรี
- 1.2 โรงเรียนดาราคาม เขตพระโขนง
- 1.3 โรงเรียนสุเหร่าสามอิน เขตคลองเตย
- 1.4 วัดวรจรยาวาส เขตบางคอแหลม
- 1.5 มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เขตพระโขนง
- 1.6 ศูนย์เยาวชนกรุงเทพมหานคร (ไทย-ญี่ปุ่น) เขตห้วยขวาง

นอกจากนี้ยังเปิดเป็นศูนย์ฝึกอบรมชั่วคราวตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ โดยจัดการ อบรมให้เปล่า แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไป จำนวน 20 คนต่อห้องเรียน และจัดวิชาตาม ความสนใจ ซึ่งมีอยู่ 7 หมวด 24 วิชา การฝึกอบรมเป็นหลักสูตร 3 ถึง 6 เดือน ทุกวัน จันทร์-ศุกร์ เวลา 09.00-15.00 น. และทุกวันเสาร์-อาทิตย์ เวลา 09.00-14.00 น. หยุดวันนักขัตฤกษ์

2. ฝ่ายพัฒนาอาชีพ กองส่งเสริมอาชีพ สำนักพัฒนาชุมชน เดิมเป็นฝ่าย การศึกษานอกระบบโรงเรียน กองโรงเรียน สำนักการศึกษา ใช้ชื่อ "โรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร" จัดการอบรมให้แก่เยาวชนและบุคคลทั่วไปที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป ที่มี

สุขภาพแข็งแรง ไม่มีอุปสรรคต่อการเรียน ความประพฤติเรียบร้อยและอ่านออกเขียนได้ โดยชำระค่าบำรุงการศึกษาวิชาละ 100 บาท วิชาช่างที่เปิดสอนทั้งภาคปกติและภาคค่ำ รวม 24 วิชาช่าง จัดการฝึกอบรมวิชาชีพระยะสั้นดังนี้คือ หลักสูตร 3 เดือน แบ่งออกเป็น 2 ภาค ได้แก่ ภาคปกติเวลา 08.30-15.30 น. และภาคค่ำ เวลา 17.00-20.00 น. และหลักสูตร 5 เดือน มีเฉพาะภาคปกติ เวลา 08.30-15.30 น. ทั้งนี้ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ หยุดวันนักขัตฤกษ์

โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ปัจจุบันมีอยู่ 17 โรงเรียน แบ่งออกเป็นโรงเรียนที่มีอาคารสถานที่เป็นของตนเอง 7 โรงเรียน เปิดทำการสอนทั้งภาคปกติและภาคค่ำ และโรงเรียนที่ใช้อาคารสถานที่ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร 10 โรงเรียน เปิดทำการสอนเฉพาะภาคค่ำ ในการขอเพิ่มวิชาช่างหรือตั้งโรงเรียนนั้น ฝ่ายพัฒนาอาชีพ กองส่งเสริมอาชีพ จะเป็นผู้จัดทำ และนำเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติ ซึ่งในการดำเนินการดังกล่าวให้ใช้งบประมาณของกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น (สำนักพัฒนาชุมชน, 2534)

วัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายของกรุงเทพมหานครในการฝึกอาชีพ

จากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530-2534) ในส่วนแผนงานที่ 2 แผนงานพัฒนาการศึกษาได้กำหนด วัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายเป็นการฝึกอาชีพ ดังนี้ (สำนักพัฒนาชุมชน, 2534)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดการศึกษาที่กรุงเทพมหานครรับผิดชอบอยู่ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534)
2. เพื่อเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น โดยปรับปรุงโรงเรียนให้มีมาตรฐานทัดเทียมกันและมีคุณภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนการสอน การบริหาร การนิเทศ และการปลูกฝังระเบียบวินัย ประชาธิปไตย คุณธรรมและจริยธรรมแก่นักเรียน

3. เพื่อลดอัตราผู้ไม่รู้หนังสือในเขตกรุงเทพมหานคร และส่งเสริมให้เยาวชนในระดับประถมศึกษา และอายุ 14 ปีขึ้นไป ได้มีโอกาสศึกษาวิชาชีพเพิ่มขึ้น

เป้าหมาย

นโยบายพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ 3 ได้ยึดหลักการตามแนวนโยบายการศึกษาที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 โดยเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความคิด คุณธรรม พละนาถัยที่สมบูรณ์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเป็นกำลังในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ นโยบายที่กำหนดไว้มี 5 ข้อ ดังนี้

1. ปรับปรุงโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกัน
2. ปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้สามารถจัดกระบวนการเรียนการสอนให้สนองตอบต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ปรับปรุงการบริหาร การนิเทศการศึกษา การพัฒนาบุคลากร ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. เสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรมความเป็นประชาธิปไตย ความมีระเบียบวินัย
5. ส่งเสริมการฝึกอาชีพสาขาต่าง ๆ ซึ่งกรุงเทพมหานครมีโรงเรียนประเภทนี้อยู่แล้ว ให้แก่เยาวชนที่มีอายุพ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับและขาดโอกาส จะเห็นได้ว่า ในจำนวนนโยบายที่กำหนดไว้ 5 ข้อ ทุกข้อมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การฝึกอาชีพ แต่ที่เกี่ยวข้องโดยตรงได้แก่ ข้อที่ 5

เป้าหมาย

ด้านปริมาณ

1. จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพเพิ่มขึ้น อย่างน้อย 3 แห่ง
2. ขยายสาขาเปิดสอนวิชาชีพโรงเรียนละอย่างน้อย 1 สาขา

3. จัดฝึกอาชีพเวลาพิเศษ ในโรงเรียนฝึกอาชีพให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายอย่างน้อย 9,800 คน

4. จัดฝึกอาชีพนอกเวลาให้นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร อย่างน้อย 6,020 คน

ด้านคุณภาพ

1. เยาวชนและประชาชนมีโอกาสได้เข้าเรียนวิชาชีพสามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพได้
2. ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย รู้จักทำงานร่วมกัน มีความรักชาติและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

แนวทางและมาตรการในการดำเนินงาน

1. ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารการศึกษา พัฒนาบุคลากรด้านต่าง ๆ โดยการฝึกอบรมศึกษาดูงานในประเทศและต่างประเทศ และร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน
2. จัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย สร้างตัวแบบทางด้านจริยธรรม
3. สนับสนุนด้านเครื่องมือในการฝึกอาชีพให้ทันสมัย และจัดบริการเพิ่มเติมจากปกติ โดยจัดฝึกอาชีพเวลาพิเศษ และเพิ่มสาขาที่ตลาดต้องการ

นโยบายด้านการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

นโยบายด้านการศึกษาที่ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (2533) ประกาศไว้แก่ประชาชน มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีความรู้คู่ความดี
ความรู้ หมายถึง ให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น มีความ

รู้เหมาะสมที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพจิตดี เป็นมวลความรู้และประสบการณ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นพฤติกรรมที่ติดตัวไปและนำไปใช้ในสังคม

ความดี หมายถึง ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความสะอาด คือ สะอาดทั้งกายและจิตใจ และสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ชยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ กตัญญู รู้กติกา การปฏิบัติตามกติกา หมายถึง การรักษาระเบียบวินัย

2. ประชาชนมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพ ตามความสนใจและความถนัดโดยจัดให้มีการฝึกอาชีพ แก่ผู้ที่มีอายุพ้นเกณฑ์การศึกษามัธยมศึกษาแล้วมิได้เรียนต่อในชั้นสูงขึ้น และฝึกอาชีพแก่ประชาชนที่สนใจ โดยจะสนับสนุนให้เปิดโรงเรียนฝึกอาชีพเพิ่มขึ้นในประเภทที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ให้มีความรู้ในการดำรงชีวิตที่ดีคือ ส่งเสริมให้ประชาชนยึดสถาบันศาสนาและคำสอนของศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยว และนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านส่วนตัวและการทำงาน ให้มีการเสียสละเพื่อส่วนรวมคือ ท้องถิ่นและชาติ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวส่งเสริมกิจกรรมทางด้านศิลปะ วัฒนธรรม และความรู้ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิและปฏิบัติตามหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี รวมทั้งในความร่วมมือในการบริหารและการปกครองส่วนท้องถิ่นของกรุงเทพมหานคร

แนวทางการปฏิบัติ

ตามนโยบายการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการฝึกอาชีพ ดังนี้

1. เปิดโรงเรียนฝึกอาชีพประเภทมีอาคารเรียนเป็นของตนเองให้เพิ่มขึ้นปีละ 1 โรงเรียน บริการประชาชนเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 500 คน
2. เปิดโรงเรียนฝึกอาชีพไร้อาคารเรียน โรงเรียนประถมศึกษาเพิ่มขึ้นปีละ 5 โรงเรียน บริการประชาชนเพิ่มขึ้นประมาณปีละ 900 คน

3. เปิดสอนวิชาชีพที่ประชาชนสนใจให้มากขึ้นและเปิดสอน สาขาวิชา วิชาใหม่ ๆ ให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานให้มากขึ้น เช่น นิเทศศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ช่างเคาะพื้นสี ดนตรีสากล ช่างบุครุภัณฑ์ พนักงานโรงแรมและภัตตาคาร ฯลฯ
4. จัดอัตรากำลังครูให้เพียงพอและกำหนดหลักเกณฑ์ความก้าวหน้า ในสายงานอาชีพ
5. ปรับปรุงหลักสูตร สนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ฝึกงานภาคปฏิบัติ
6. พัฒนาความสามารถของผู้สอนให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
7. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบการบริการด้านนี้ให้มากขึ้น

โครงการฝึกอาชีพของ โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

โครงการฝึกอาชีพของ โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร มี 3 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. โครงการเพิ่มวิชาช่างในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เป็นโครงการต่อเนื่อง สำหรับโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ที่มีอาคารเรียนเป็นของตนเอง ได้แก่
 - 1) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ดินแดง)
 - 2) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (บางรัก)
 - 3) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ดินแดง 2)
 - 4) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (บ่อนไก่)
 - 5) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (อาทร สังฆะวัฒนะ)

วัตถุประสงค์ของโครงการสรุปได้ดังนี้

- 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาชีพตามความถนัด และเหมาะสมกับตลาดแรงงาน



- 2) เพื่อให้โรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนให้มากที่สุด
- 3) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ สามารถผลิต จำหน่าย และบริการประชาชนได้
- 4) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้คุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีความเชื่อมั่น และศรัทธาในวิชาชีพที่ศึกษาเล่าเรียน
- 5) เพื่อเป็นการสอดคล้องตามแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530-2534) เกี่ยวกับการขยายและเพิ่มวิชาช่างขึ้นในโรงเรียนฝึกอาชีพ กรุงเทพมหานคร

2. โครงการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เป็นโครงการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ตามแผนพัฒนาการศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530-2534) มีจำนวน 2 โรงเรียน ได้แก่

- 1) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (หลวงพ่อทวีศักดิ์ ชุติธรโรอุถัมภ์)
- 2) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (คลองเตย)

มีวัตถุประสงค์ของโครงการสรุปได้ดังนี้คือ

- 1) เพื่อเปิดโอกาสให้แก่บุคคลทั่วไปด้วยโอกาสทางการศึกษา ได้มีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในด้านวิชาชีพในสาขาต่าง ๆ สามารถนำเอาความรู้ไปประกอบอาชีพได้
- 2) เพื่อให้โอกาสแก่บุคคลที่มีความรู้ทางด้านวิชาชีพอยู่บ้างแล้ว แต่ยังไม่มีการประกอบอาชีพและความชำนาญในการประกอบการผลิต จำหน่ายดีพอให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบการได้
- 3) เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมและคุณภาพในการประกอบการ สามารถประกอบกิจการผลิตจำหน่าย และให้บริการแก่ลูกค้าประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) เพื่อเป็นการเสริมสร้างด้านวิชาชีพตามหลักสูตรให้แก่นักเรียน

ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ที่ประสงค์จะเพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาชีพสาขาต่าง ๆ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนในชีวิตประจำวัน และในการประกอบอาชีพได้

5) เพื่อเพิ่มสถานที่ศึกษาวิชาชีพระยะสั้นให้แพร่หลายสู่ชุมชนมากยิ่งขึ้น

3. โครงการเปิดสอนเวลาพิเศษ (ภาคค่ำ) ในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นโครงการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ฉบับที่อยู่ในสาขาการศึกษาและวัฒนธรรม จำนวน 10 โรงเรียน ดังนี้

1. ปีงบประมาณ 2532 จำนวน 2 โรงเรียน

- 1) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (วัดราชสิงขร)
- 2) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (คลองหนองใหญ่)

2. ปีงบประมาณ 2533 จำนวน 5 โรงเรียน

- 1) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (วัดเทพศิลา)
- 2) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (บางบางกะปิ)
- 3) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (วัดท่าพระ)
- 4) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (วัดมงคลวราราม)
- 5) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ไถยนิยมสงเคราะห์)

3. ปีงบประมาณ 2534 จำนวน 3 โรงเรียน

- 1) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (ภักดีนครเศรษฐ)
- 2) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (วัดคลองภูมิ)
- 3) โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร (การเคหะท่าทราย)

วัตถุประสงค์ของโครงการสรุปได้ดังนี้คือ

- 1) เพื่อให้มีโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้น เป็นการสนองความต้องการของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
- 2) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนวิชาชีพตามความถนัด และเหมาะสมกับตลาดแรงงานบริการแก่ประชาชน
- 3) เพื่อให้กลุ่มประชาชนตามเป้าหมาย นักศึกษาและผู้สนใจมีความรู้

ความสามารถประกอบอาชีพได้อย่างทั่วถึง เป็นการสอดคล้องและต่อเนื่อง ตามแผนพัฒนา การศึกษากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2530-2534)

4) เพื่อให้นักศึกษารู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และมีรายได้ เพิ่มขึ้นเป็นการช่วยเหลือตนเองและครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง และเป็นการลดอัตราว่าง งานด้วย

จากการศึกษาการจัดการฝึกอาชีพของกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่าการจัด การฝึกอาชีพของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านมามีการพัฒนาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ เพราะในช่วงระยะตั้งแต่ปี 2530-2534 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จากจำนวน 5 โรงเรียน เพิ่มขึ้นเป็น 17 โรงเรียน แสดงให้เห็น ว่าประชาชนในกรุงเทพมหานคร เริ่มเห็นความสำคัญของการฝึกอาชีพระยะสั้น นอกจากนี้ก็ ได้มีการพัฒนาในด้านหลักสูตร ทั้งนี้พบว่าได้มีการเปิดสอนหลักสูตรวิชาช่างเพิ่มขึ้น จากเดิมที่ เคยเปิดสอน 6 วิชาช่าง เพิ่มขึ้นเป็น 24 วิชา และในวิชาช่างที่เพิ่มขึ้นนี้มีความทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของแรงงาน เช่น ช่างเครื่องทำความเย็นและปรับอากาศ ช่างศิลป์ประดิษฐ์ พนักงานโรงแรม และภัตตาคาร ช่างออกแบบ ดนตรีสากล ช่างเขียนและ ศิลปะโฆษณา เป็นต้น ขณะเดียวกันทางโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครได้เปิดโอกาสให้ผู้ที่ มีอายุ 13 ปี สามารถสมัครเข้าเรียนได้ เป็นการขยายโอกาสให้แก่เยาวชนที่จบชั้นประถม ศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ได้เรียนต่อ ทั้งนี้เพราะเดิมกำหนดรับผู้ที่มีอายุ 14 ปีขึ้นไปเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ ย่อมมีผลต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพของ โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานครพอสมควร

ตอนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุรีย์ นาคนิยม (2528) ได้ทำการศึกษาปัญหาและความต้องการของนักศึกษา ผู้ใหญ่ สายอาชีพหลักสูตรระยะสั้นของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ในเขตการศึกษา 2 พบว่า ปัญหาของนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพหลักสูตรระยะสั้นด้านต่าง ๆ โดยส่วนรวมอยู่ใน ระดับน้อย แต่เนื้อหาที่เรียนง่ายเกินไป วัสดุที่ใช้ในการฝึกวิชาชีพไม่ทันสมัย ในด้านความ

ต้องการนั้น ต้องการให้มีบริการแนะแนวความรู้เกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่องและการประกอบอาชีพ ส่วนเหตุผลที่มาเรียนวิชาชีพนั้นเป็นเพราะต้องการพัฒนาตนเอง รู้จักเพื่อนให้มาก

ณรงค์ ฉายายนต์ (2526) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่ทางการเรียนการสอนของแผนกช่าง เครื่องยนต์ตามหลักสูตรวิชาชีพ ระยะสั้น ในโรงเรียนสารพัดช่างในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่มีปัญหาด้านทักษะสูงสุด รองลงมาเป็นปัญหาส่วนตัวผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม และได้ให้ข้อเสนอแนะว่า หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นควรเน้นการศึกษาภาคปฏิบัติให้มากไม่ควรเน้นทฤษฎี ผู้เรียนต้องการเห็นผลของการศึกษาอย่างรวดเร็วและประโยชน์ได้ทันที การเรียนการสอนจึงจะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้เรียนขาดความมั่นใจในการเรียนภาคปฏิบัติ ครูควรสอนจากการกระทำง่าย ๆ ไปสู่บทเรียนที่ยากขึ้น และพยายามเน้นให้ผู้เรียนเกิดความสำเร็จในการเรียน จะทำให้ผู้เรียนเกิดกำลังใจกล้าที่จะปฏิบัติในบทเรียนที่ยากขึ้น และผู้เรียนจะเกิดความมั่นใจในโอกาสต่อไป

ชาตรี อายุวัฒน์ (2528) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เป็นเหตุให้นักศึกษาผู้ใหญ่เลือกเรียนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น ในโรงเรียนสารพัดช่าง เขตกรุงเทพมหานคร กับโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่ ปีการศึกษา 2518 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่เกี่ยวกับด้านอาชีพ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ ความชอบในวิชาชีพ หางานทำง่าย มีรายได้ดี ส่วนองค์ประกอบรองลงไปก็คือ ต้องการใช้เวลาว่างเป็นประโยชน์ และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

พจน์ และชูศรี ราศรีรัตน์ (2526) ศึกษาปัญหาและความต้องการของนักศึกษาผู้ใหญ่ตามหลักสูตรระยะสั้น ในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า

ด้านครูผู้สอน นักศึกษาต้องการให้ครูใช้วิธีการสอน พร้อมกับอธิบายประกอบเสร็จแล้วจึงให้ฝึกปฏิบัติงาน

ด้านสื่อการสอน พบว่า สมรรถภาพประสิทธิภาพในการปฏิบัติของ เครื่องมือ เครื่องจักรจัดอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ และปริมาณไม่เป็นสัดส่วนที่เพียงพอกับจำนวน ผู้เรียน

ด้านการวัดและประเมินผล นักศึกษาต้องการวิธีทำงานให้ดู แล้วครูสังเกต การทำงานและนำผลงานมาส่งให้ตรวจ

วินัย สายหงษ์ (2528) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน วิชาชีพระยะสั้นของครูผู้สอนและผู้บริหารศูนย์การศึกษาเอกโรงเรียนจังหวัดพบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนวิชาช่างเครื่องยนต์ วิชาช่างตัดเสื้อผ้าสตรี และผู้บริหารศูนย์การศึกษาเอกโรงเรียนจังหวัดในด้านต่าง ๆ มีดังนี้

ด้านครูผู้สอน ครูผู้สอนรับนโยบาย และจิตวิทยาการเรียนการสอนผู้ใหญ่ ควร เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรทำหน้าที่แนะนำ มากกว่าการสอนโดยตรง และครูควรเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญ และวุฒิตรงกับสาขาที่สอน

ด้านผู้เรียนและการจัดชั้นเรียน ควรให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง ควร ให้มีการยืดหยุ่นเกี่ยวกับการกำหนดเกณฑ์อายุขั้นต่ำของผู้เรียน ควรให้มีเกณฑ์มาตรฐานในการจัดสรร เครื่องมืออุปกรณ์ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้ามาเรียนหรือจบสิ้นการเรียนได้ตามความต้องการ

ด้านหลักสูตรและเนื้อหา ควรเน้นการปฏิบัติ ควรยึดหลักให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น หลักสูตรควรยืดหยุ่นและสอดคล้องกับสภาพความต้องการ ควรเปลี่ยนแปลง เนื้อหาหลักสูตรอยู่เสมอ ควรเน้นให้ผู้เรียนได้มองเห็นช่องทางในการสร้างงานอาชีพ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรควรเน้นการนำไปใช้เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ และความแยก เนื้อหาหลักสูตรออกเป็นรายวิชา

ด้านสื่อการสอน ควรปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง ทางวิทยาการ ควรจัดให้มีแบบเรียนครบตามหลักสูตรกำหนด และควรจัดการบริการสื่อเสริม

ด้านการประเมินผล ควรประเมินความสนใจ ความตั้งใจและผลงานของ
ผู้เรียนเป็นสำคัญ

พูนทรัพย์ ชาติวงศ์ (2532) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของ
นักศึกษาผู้ใหญ่แผนกวิชาช่างตัดเสื้อสตรี ตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ในเขตภาคกลาง ได้
ให้ข้อเสนอแนะในการสอนว่า ครูผู้สอนจะต้องมีเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย ควรมีการพา
ไปดูงานนอกสถานที่ หรือเชิญวิทยากรที่มีความสามารถมาให้ความรู้แก่นักศึกษาและครูอย่าง
ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นและได้มีประสบการณ์ตรง

อาชัญญา ลิริยานนท์ (2527) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของ
นักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ ที่มีต่อ
สภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนผู้ใหญ่สายอาชีพ สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน
ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลจากการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอน
การศึกษานอกโรงเรียนผู้ใหญ่สายอาชีพตามสภาพที่เป็นจริง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกข้อกระทง
ของทุกด้าน คือ ความคิดเห็นสูงกว่าสภาพที่เป็นจริง นักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพในทุกสาขา มี
ความคิดเห็นตามสภาพที่เป็นจริงในด้านตัวครู ด้านตัวนักศึกษา และด้านเนื้อหา และหลักสูตร
อยู่ในระดับที่พอใจ ส่วนในด้านสื่อการสอนและการประเมินผล มีบางเรื่องที่ยังมีข้อบกพร่อง
และควรปรับปรุง สำหรับความคาดหวังของนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพที่มีต่อสภาพการจัดการ
เรียนการสอนอยู่ในระดับที่ปรารถนาให้การจัดการศึกษานอกโรงเรียนผู้ใหญ่สายอาชีพมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2529) ได้ทำการศึกษาสภาพการ
ดำเนินงานและปัจจัยในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพระยะสั้น (วิชาตัดผม - ตัดเสื้อ) ใน
เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยทำการศึกษาจากครูหรือวิทยากรผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่สายอาชีพ
ระยะสั้นวิชาตัดผม - ตัดเสื้อ ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษาจาก
ผู้บริหารจำนวน 8 คน ครูหรือวิทยากรจำนวน 10 คน และนักศึกษาจำนวน 130 คน ผล

การศึกษาพบว่า การดำเนินงานสามารถให้บริการการศึกษาแก่สตรีเป็นอย่างมาก แต่ยังมี การดำเนินงานบางส่วนที่ยังมีปัญหาทำให้ไม่บรรลุจุดมุ่งหมายอย่างสมบูรณ์ จึงเห็นควรมีการ ปรับปรุงวิธีการรับสมัครให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาวิชาชีพ โดยวิธี สัมภาษณ์ แนะแนวก่อนสมัคร จัดกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่าง ตามพื้นฐานความรู้ของนักศึกษา เพิ่มเติมหรือฝึกอบรมเทคนิคใหม่ ๆ ให้แก่ครูหรือวิทยากร และควรมีการจัดรายงานผลการเรียนการสอนของนักศึกษา

จिरศักดิ์ พลรัฐนาสิทธิ (2529) ได้ศึกษาสภาพปัญหาด้านการเรียนของนักศึกษา ผู้ใหญ่แผนกช่างเครื่องยนต์ ตามหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ซึ่งจัดโดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัญหาที่สำคัญในการเรียนแผนกช่างเครื่องยนต์คือ ปัญหาด้าน หลักสูตร กำหนดเวลาเรียนน้อยเกินไป และหลักสูตรกำหนดเวลาเรียนภาคปฏิบัติสั้นเกินไป ปัญหารองลงมาคือ ปัญหาเกี่ยวกับอุปกรณ์ และวัสดุฝึกไม่เพียงพอ และด้านสิ่งแวดล้อมการเรียน ด้านตัวครู ความเป็นกันเอง ความยุติธรรมของครู ตามลำดับ

มนัส ศรีกัลยา (2533) ได้ศึกษาปัญหาการเรียนของนักศึกษาวิชาชีพหลักสูตร ระยะสั้น โรงเรียนสารพัดช่าง เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า นักศึกษามีปัญหาสูงที่สุดใน เรื่องครูไม่เข้าใจตัวนักศึกษา และรองลงมาได้แก่ ครูไม่ให้ความสนใจนักศึกษาเมื่อ นักศึกษามีปัญหา ทั้งนี้อาจจะเป็นเนื่องมาจากครูผู้สอนนักศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น โรงเรียน สารพัดช่าง ส่วนมากจะจบการศึกษาทางด้านช่าง มีความรู้ทางด้านการศึกษาวิชาชีพครูน้อย จึงทำให้การดำเนินการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งเป็น ลักษณะเฉพาะ นอกจากนี้ครูผู้สอนวิชาชีพของโรงเรียนสารพัดช่างขาดการอบรมเกี่ยวกับ จิตวิทยาการเรียนรู้อของผู้ใหญ่และกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

ไชยพร ตันต์จิตานนท์ (2524) ได้ศึกษาสภาพการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ในเขตการศึกษา 8 พบว่า กิจกรรม

ที่ครูปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย เช่น การเชิญวิทยากรหรือบุคคลในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน การพานักเรียนไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีการออกไปฝึกปฏิบัติงานในสถานที่ต่าง ๆ นอกโรงเรียน

ตอนที่ 4 สรุปกรอบความคิดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ของโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปแนวความคิดของวินัย สายหงษ์ (2533) ดร. ภิญโญ สาทร (2513) อธิพร ศรียมก (2523) และ Carter V. Good (1973) เป็นกรอบความคิดในการวิจัยครั้งนี้ โดยศึกษาในด้านต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความคิดเห็นของครูและนักศึกษาโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน
4. ด้านการวัดและการประเมินผล
5. ด้านสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน

